

Economisch - Statistische Berichten

50e JAARGANG - 19 MEI 1965 - No. 12491

COÖP. ZUIVEL-BANK

LEEWARDEN

AKTIVA

BALANS PER 1 JANUARI 1965

PASSIVA

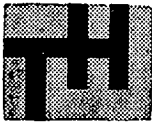
Aandeelhouders nog te storten	f 13.752.000,—
Kas, kassiers en daggeldleningen	„ 8.516.255,31
Bankiers in binnen- en buitenland	„ 29.258.254,08
Nederlands Schatkistpapier	„ 6.000.000,—
Overheidsleningen	„ 2.029.096,90
Effecten	„ 14.970.305,50
Leden	„ 51.493.040,05
Leningen aan coöp. verenigingen	„ 6.485.700,—
Debiteuren	„ 28.651.398,30
Hypotheken	„ 2.688.565,—
Gebouwen	„ 300.000,—
Inventaris	„ 1,—

164.144.616,14

Aandelenkapitaal	f 15.280.000,—
Reservefonds	„ 5.804.964,86
Bijzondere reserves	„ 1.037.756,61
Deposito's op termijn	„ 35.711.200,—
Stichting Spaarbank	„ 85.677.002,85
Credeuren	„ 15.809.290,67
Leden	„ 4.824.401,15

f 164.144.616,14

GROOTSTE PROVINCIALE BANKINSTELLING

Technische Hogeschool Delft

Bij de afdeling der Electrotechniek kan worden geplaatst een

HOOFD VAN HET AFDELINGSBUREAU

die zal worden belast met de organisatie en de leiding van de administratieve werkzaamheden en het assisteren van het afdelingsbestuur bij beheers- en secretariaatswerk.

De voorkeur gaat uit naar een kandidaat met een academische opleiding (juridisch of economisch) en die beschikt over voldoende ervaring op administratief- en organisatorisch gebied.

Aanstelling zal afhankelijk van opleiding, leeftijd en ervaring geschieden in de rang van administratief hoofdambtenaar (A) of referendaris.

Schriftelijke sollicitaties te richten aan het Hoofd van de afdeling Personeelszaken, Julianalaan 134 te Delft, onder vermelding van no. E6508/89245 (in de rechterbovenhoek van de sollicitatiebrief).

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van de
Stichting Het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Telefoon redactie: (010) 25 29 39. Administratie: (010) 23 80 40. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam, Banque de Commerce, Koninklijk Plein 6, Brussel, postcheque-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr. J. Geluck, Prieeldreef 1, Dilbeek.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 118, Rotterdam-6.
Abonnementprijs: franco per post voor Nederland f. 36,50 (studenten f. 25) per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van een kalenderjaar.

Losse exemplaren van dit nummer f. 1,25.

Advertenties: Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de N.V. Koninklijke Nederl. Boekdrukkerij H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam, tel. (010) 26 02 60, toestel 908.

Advertentie-tarief: f. 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,80 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: L. H. Klaassen; H. W. Lambers; P. J. Montagne; J. Tinbergen; A. de Wit.
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.
Adjunct Redacteur-Secretaris: M. Hart.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

E.E.G.-perspectief voor 1965

In een korte karakteristiek van het mondiale economische klimaat concludeert het Centraal Planbureau ¹⁾ dat in 1965 voor West-Europa de impulsen zullen komen uit de Verenigde Staten, de ontwikkelingslanden en uit West-Duitsland. De mutaties in wereldhandel en invoervolumina zijn in de tabel gewogen naar de geografische samenstelling van de Nederlandse uitvoer.

Invoervolume en wereldhandel
(mutaties t.o.v. het voorgaande jaar in pCt.)

	1963	1964	1965
E.E.G.-landen a)	11	10	8
w.v.			
B.L.E.U.	13	12	7
Frankrijk	14	13	4
Italië	21	-7	12
West-Duitsland	7	11	10
O.E.S.O.-landen buiten E.E.G. a)	6	10	4
w.v.			
Ver. Koninkrijk	4	13	0
Ver. Staten	4	6	6
overige O.E.S.O.-landen	9	10	7
Totaal O.E.S.O.-landen a)	9	10	7
Niet-O.E.S.O.-landen	6	10	7
Totaal wereld	9	10	7

a) Gewogen naar de geografische samenstelling van de Nederlandse uitvoer.
Bron: Centraal Economisch Plan 1965.

In het recente kwartaalbericht van de Europese Commissie voor 1965 van maart jl. ²⁾, waarvan enkele ramingen zijn vermeld in de tabel hiernaast, wordt voor de E.E.G. gerekend met zwakkere impulsen van de externe vraag door o.m. een tragere Amerikaanse economische groei.

Merkwaardigerwijze was het tot voor kort nog de Westduitse economie die gestimuleerd werd door de vraag uit de E.E.G.-partnerlanden. De overbesteding in Italië en andere partnerlanden bevorderde een grote toename van het overschot op de Westduitse handels- en dienstenbalans gedurende juli 1963 - juni 1964, nl. met ruim een miljard gulden. De onttrekkingen van liquiditeiten, de restrictieve monetaire politiek en de prijsstijgingen — mede door de stijgende lonen samenhangend met de voortdurende arbeidsschaarste — resulteerden in recessieverschijnselen in Frankrijk en vooral Italië. In de E.E.G.-publicatie wordt de toename in 1964 van het Italiaanse reëel bruto nationaal produkt op slechts 2,7 pCt. (1963: 4,8 pCt.) gesteld.

¹⁾ In „Centraal Economisch Plan 1965”. Zie ook „E.-S.B.” van 12 mei jl.

²⁾ „De economische toestand van de gemeenschap”, eerste kwartaalbericht, maart 1965.

Voor de economische ontwikkeling in de E.E.G. in 1965 is het derhalve van groot belang of en in welke mate de *Duitse* expansie zal aanhouden. Een belangrijk stimulerend effect zal uitgaan van een verlaging van de directe belastingen met ca. \$ 0,8 mrd. De Europese Commissie is bezorgd over de inflatoire ontwikkeling door deze begrotingspolitiek. (Zoals bekend kreeg Nederland een anage reprimande).

Het C.P.B. vermeldt voor 1965 een geraamde stijging van de binnenlandse bestedingen met 5 à 6 pCt. met een volumestijging van de invoer met ca. 10 pCt. Deze raming wordt o.m. gebaseerd op een stijging van de loonsom van ca. 11 pCt. (1964: ca. 8,5 pCt.) en het resultaat van een investeringsenquête. Een dalende uitvoer en/of het bereiken van het capaciteitsplafond in een aantal bedrijfstakken zullen de toename van de industriële produktie tot ca. 5 pCt. beperken.

Mutaties van middelen en bestedingen in 1964 en 1965
(in pCt. t.o.v. voorgaand jaar (volume))

	Italië		Frankr.		België		Ned.		Duitsl.	
	'64	'65	'64	'65	'64	'65	'64	'65	'64	'65
Br. nation. produkt ..	2,7	2	5	2,5	5,5	3,5	7,5	4	6,5	5
Invoer a)	-5,9	3	10	5	11	7	14	6	11,2	7
Particulier verbruik ..	2,4	2	4,5	3,5	5	4	6,6	5	5,3	5
Overheidsverbruik ..	3,9	5	2	3	2,5	2	0	1,5	0,1	3
Br. investeringen b) ..	-9,2	-9	8	5	10,5	2,5	15	5	11,0	6,5
Uitvoer a)	10,9	10	7,5	7,5	10	7	11	7,5	10,1	5,5

a) Goederen, diensten en factorinkomen. b) In vaste activa.

Opn. De getallen voor 1965 betreffen ramingen van de diensten van de Europese Commissie.

Bron: E.E.G., kwartaalbericht maart 1965.

In Italië was de ontwikkeling van overbesteding en recessie het meest markant. De overbesteding manifesteerde zich in een tekort op de lopende rekening tot bijna \$ 1 mrd. gedurende de periode april 1963 - maart 1964. Een belangrijke oorzaak was een loonexplosie in 1963 van 20 pCt. Daarbij kwam nog een omvangrijke kapitaalvlucht. Het sterke liquiditeitseffect van de grote betalingsbalans-tekorten, de forse prijsstijging en de restrictieve monetaire en fiscale maatregelen leidden eind 1963 tot een stagnatie in de produktiestijging en in 1964 tot een recessie met een vrij aanzienlijke werkloosheid. Opvallend was dat de uitvoerstijging niet werd belemmerd.

De produktiedaling lijkt in het najaar van 1964 tot stilstand te zijn gekomen. Over de toekomstige ontwikkeling worden evenwel uiteenlopende meningen geuit. De buitenlandse vraag zal waarschijnlijk, vooral bij een voldoende

INHOUD

	Blz.		Blz.
E.E.G.-perspectief voor 1965	451	Agrarische versus industriële investeringen in de E.E.G., door Dr. J. A. Wartna	457
Het dilemma van de vakbeweging (I), door Drs. W. Top	452	Een Noordamerikaanse vrijhandelszone voor de automobiëlindustrie, door D. van den Bulcke, lic. econ. wet.	460
De investeringen der lokale overheden en conjunctuurbeheersing, door M. van Audenhove ...	454	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. R. L. Boissevain	463

Het dilemma van de vakbeweging

(I)

De Nederlandse vakbeweging bevindt zich in een impasse. Het behoort tot de goede toon om het zo te zien. Ook de vakbeweging zelf stelt zich op dit standpunt. Toch vraag ik mij af of impasse hier het juiste woord is. Ik voel er meer voor te zeggen dat de Nederlandse vakbeweging in tweestrijd staat: zij heeft het te kwaad met een dilemma. Hoewel de gevoelswaarde van een impasse zowel als die van een dilemma gelijk kan zijn en zij dezelfde uitkomsten kunnen hebben, is het nuttig er een verschil tussen te maken.

In het geval van een impasse is er voor degene die zich daarin bevindt maar één keus: wèg uit het slop, terug naar het uitgangspunt.

Bij een dilemma gaat het om kiezen of delen: terug of . . . vooruit. Ook al bewandelt men in beide gevallen de terugweg, bij een impasse wordt men gedreven en bij een dilemma heeft men het in eigen hand. Misschien heeft de vakbeweging er baat bij het voor te stellen alsof zij zich in een impasse bevindt; het rechtvaardigt de houding van: hier sta ik, ik kan niet anders. Maar ik geloof dat het juist is van een dilemma te spreken: het lot van de vakbeweging is bepaald geen noodlot; zij heeft het in haar macht om een goede keus te doen.

De vraag is nu welk dilemma de vakbeweging dwars zit. Voor mij is dit dilemma nooit zo duidelijk te voorschijn gekomen als in het standpunt dat de vakbeweging in de kwestie van de ongeorganiseerden inneemt. Nooit werd het innerlijke conflict, dat de vakbeweging al zo lang en in steeds toenemende mate beheerst, zo manifest als in de maatregelen die zij, inzake het probleem georganiseerden-ongeorganiseerden verdedigt. De voorstellen die zij in deze zaak lanceerde getuigen namelijk van een dermate tweeslachtigheid, dat

ik er niet meer aan ontkom mij af te vragen wat de vakbeweging nu eigenlijk wil, wat haar voorstelling is van de rol die zij in de maatschappij te vervullen heeft. Ik hoop een meer of minder algemeen gevoelen te vertolken als ik stel dat de vakbeweging zich nader heeft te verklaren.

De oplossing, die de vakbeweging met betrekking tot het vraagstuk van de on- en anders-georganiseerden voor ogen staat, beweegt zich tussen twee uitersten. Aan de ene kant is daar het bevoordelen van georganiseerden boven ongeorganiseerden, en anderzijds het al of niet wettelijk geregelde verplichte lidmaatschap. Zowel het algemeen verplichte lidmaatschap als een algemeen voorgeschreven bevoordeling van georganiseerden wordt door de vakbeweging (die drie bekende vakcentrales en de bij hen aangesloten vakverenigingen) afgewezen, met dien verstande dat alles wat dienaangaande in de bedrijfstakken en ondernemingen per c.a.o. of anderszins overeengekomen wordt, geëerbiedigd dient te worden. Zelf stelt zij voor fondsen in het leven te roepen, waarin gelden worden verzameld ter bekostiging van vakverenigingsactiviteiten en retribuering van vakverenigingscontributies.

Deze verlangens bewijzen mij de onmacht van de vakbeweging om zich van een dilemma te ontdoen, d.w.z. de huiver om een duidelijke keuze te doen. Enerzijds ontwijkt zij de noodzaak daarvan door de perikelen van zo'n keuze naar anderen (de bedrijfstakken, de ondernemingen) door te schuiven, en anderzijds presenteert zij zich als de voorstander van een constructie (de fondsen) die, met de spitsvondigheid als verdienste, de indruk wekt dat de noodzaak van het doen van een keuze van de baan is. Men zou dit als een slimme manoeuvre van de vakbeweging kunnen opvatten.

(vervolg van blz. 451)

Duitse expansie, blijven stijgen. Voorts zijn de zwakke binnenlandse vraag, stimulerende regeringsmaatregelen en korte levertermijnen gunstig voor de export. De Europese Commissie acht bij een doeltreffend economisch beleid, o.m. door een grotere bevordering van bedrijfsinvesteringen, in de loop van 1965 een belangrijke opleving mogelijk. De vooruitzichten op korte termijn worden noch door de Europese Commissie, noch door de O.E.S.O., gunstig geacht.

De acties over en met goud en dollars camoufleren wellicht voor velen dat de Franse economische toestand niet zo best is. Sinds januari 1964 is de industriële productie nauwelijks gestegen. De lage winsten resulteerden echter niet in een belangrijke daling van de particuliere investeringen, mede dank zij buitenlands kapitaal. Het C.P.B. is weinig optimistisch voor 1965 en verwacht dat het *deficit* op de lopende rekening ongeveer even groot zal zijn als in 1964 (\$ 150 mln.). De Europese Commissie meent evenwel dat een nieuwe versnelling van de economische expansie kan worden verwacht.

Voor België werden de tekenen, die wijzen op een vertraagde conjuncturele ontwikkeling eind 1964 en begin 1965 steeds duidelijker. Wel nam de uitvoer belangrijk

toe, doch het stijgingstempo van de investeringen in vaste activa lijkt sterk te zijn afgenomen. De groei van de industriële productie vertraagde. Het voorlopige Agefi-indexcijfer van de industriële productie over het eerste kwartaal van 1965, voor seizoen gecorrigeerd, lag 0,6 pCt. lager dan het laatste kwartaal van 1964 en 0,5 pCt. lager t.o.v. het eerste kwartaal 1964³⁾.

Voor Nederland verwacht het C.P.B. een halvering van de economische groei⁴⁾. Terwijl het C.P.B. een achterblijven van de toename van de reële binnenlandse vraag t.o.v. die van de productiecapaciteit raamt, laat de Europese Commissie een veel meer verontrust geluid horen over een voortduren van de overbestedingen. Een verslechtering van de handelsbalans wordt waarschijnlijk geacht, waartegenover het C.P.B. een zekere verbetering raamt. De Europese Commissie dringt dan ook aan op een strenger conjunctureel beleid, o.m. in de budgettaire sector.

Een heel andere toon heeft de opmerking in het rapport van de economische commissie van de V.N., dat de officiële prognoses voor Nederland (en Duitsland) de groeimogelijkheden lijken te onderschatten. M. H.

³⁾ „Weekberichten van de kredietbank” van 1 mei 1965.

⁴⁾ Uitvoeriger hierover in „E.-S.B.” van 31 maart jl.

En inderdaad, door het vraagstuk van de ongeorganiseerden aldus aan het vrije spel van maatschappelijke krachten uit te leveren, geeft de vakbeweging de oplettende toeschouwer het gevoel dat in de achterhoofden van haar leiders de hoop leeft dat dit vrije spel de weg vroeg of laat vanzelf zal wijzen. Als op een gegeven ogenblik hetzij het verplichte lidmaatschap hetzij een bevoorrechtiging van georganiseerden hetzij de fondsvorming in een meerderheid van de bedrijfstakken en ondernemingen gemeengoed geworden is, is het stellen van een algemeen voorschrift een kwestie van een handomdraai.

Maar persoonlijk ben ik van de goede trouw van de vakbeweging overtuigd. In de gedragslijn tegenover de ongeorganiseerden (en daartoe behoren ook degenen die lid zijn van vakverenigingen die niet bij een van de drie vakcentralen aangesloten zijn) komt de diepere interne tweespalt tot uiting. En om het schrijven van deze tweespalt niet te voelen maakt de vakbeweging bokkesprongen die als vertwijfelde pogingen tot zelfbehoud moeten worden uitgelegd. Ik ben echter van mening dat de vakbeweging in deze schichtigheid het gevaar loopt haar bestaansredenen te ondergraven in plaats van te verstevigen. En ik zou het betreuren als het zover kwam, want uit een oogpunt van democratische vormgeving van maatschappelijk groepsleven moet de vakbeweging als onmisbaar worden beschouwd.

Het lijkt mij het beste de uiteenzetting van het dilemma van de vakbeweging te beginnen met een schildering van enkele factoren die daartoe hebben geleid.

In de eerste plaats kan op de statistisch zwakke positie van de vakbeweging gewezen worden. Er is een meerderheid van ongeorganiseerden: slechts 40 pCt. van de werknemers is lid van een vakvereniging. Hier komt bij dat een vijfde gedeelte van de georganiseerde werknemers geen deel uitmaakt van vakverenigingen wier bestuurders resp. afgevaardigden zitting hebben in de organen van overleg, advies en bestuur, waarin de behartiging van werknemersbelangen wordt voorbereid en geregeld. Uiteindelijk neemt dus niet meer dan een derde van de onzelfstandige beroepsbevolking via organisaties deel aan de onderhandelingen over de arbeidsvoorwaarden, de uitvoering van de sociale verzekeringswetten enz.

Als men daar nog bijvoegt dat dit betrekkelijk beperkte aantal georganiseerden uiteenvalt in een drietal „zuilen”, en dat in de genoemde getalsverhoudingen gedurende het laatste decennium nauwelijks enige wijziging heeft plaatsgevonden, begrijpt men hoe ontevreden de vakbeweging met zichzelf is.

Voorts heeft de (sociale) wetgever een groot aantal taken van de vakbeweging overgenomen. Zaken waar vroeger de vakbeweging voor in de bres stond, zijn of worden nu in de wetgeving geregeld, zodat de vakbeweging daar steeds meer buiten spel komt te staan. Dit verklaart enerzijds het naarstig zoeken van de vakbeweging naar nieuwe taken (men denke aan de plannen van een bezitsvorming door vermogensaanwasdeling, het levend houden van de discussie over een hervorming van de ondernemingsstructuur, en ook de sterke politieke bindingen), en anderzijds het toch nog vasthouden aan de taken van oudsher (men denke aan de invoering van het systeem van vrijere loonvorming en de te-

genwoordige pleidooien voor een volstrekt vrije loonvorming).

Verder hebben sociologen gewezen op de toenemende individualisering van de werknemersbehoeften. Terwijl de vakbeweging zich nog erg eenzijdig op een collectieve belangenbehartiging richt, komen er onder de werknemers behoeften op aan meer individueel dienstbetoon. Belangen die vroeger nog als belangen van de gehele werknemersbevolking (de arbeidersklasse!) werden beleefd, worden nu ervaren als persoonlijke of hoogstens beperkte groepsbelangen.

Om deze reden en ook omdat, nu de behartiging van meer gemeenschappelijke belangen grotendeels gewaarborgd is, de meer specifieke persoonlijke en groepsbelangen aan betekenis winnen, is bij de werknemers de neiging te onderkennen om zich in kleinere eenheden te organiseren en in deze meer beperkte organisatorische verbanden voor hun bijzondere groepsbelangen op de lagere niveaus van het maatschappelijke leven op te komen. Dit (o.m.) verklaart het ontstaan en floreren van vele, overwegend kleine zgn. categorale vakverenigingen, en anderzijds allerlei structuurhervormingen binnen de grote vakcentralen en de daarbij aangesloten vakverenigingen; hervormingen die gericht zijn op een verruiming van de kansen voor kleinere werknemerskringen om een eigen stem te hebben.

Ten slotte is er in vakverenigingskringen een groeiende huiver merkbaar voor al te veel beleidsverantwoordelijkheden en een te nauwe samenwerking met werkgeversorganisaties en overheid, terwijl men ook spaarzamer wordt met het gebruikelijke beroep op het zgn. algemeen belang. Men wordt zich daar steeds meer bewust dat belangengroepen hun belangen het best dienen als zij een onafhankelijke, oppositionele houding kunnen aannemen. Dit nieuwe besef verklaart in hoge mate de recente moeilijkheden in de Stichting van de Arbeid en de Vakraad voor de Metaalindustrie, de toenemende twijfel aan de waarde van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in haar huidige vorm en ook aan de betekenis van de ondernemingsraad, alsook de afwijzing van het lidmaatschap van werknemersvertegenwoordigers van raden van commissarissen.

Door dit alles is de vakbeweging onzeker geworden. Zij zoekt andere wegen en staat daarom op een kruispunt van wegen. Hoe moeten wij nu haar aarzeling begripen? Wat zijn in beginsel haar alternatieven?

In feite gaat het de vakbeweging om een keuze tussen twee typen vakbeweging; typen, die ik zou willen aanduiden met de — niet nieuwe — begrippen *vrije vereniging* en *publieke instelling*.

Als ik spreek van een keuze tussen deze typen, dan gaat het bij deze keuze om de vraag: moet de vakbeweging optreden als een zelfstandige, strijd bare organisatie die in de eerste plaats opkomt voor de behartiging van de belangen van de leden, of moet zij zich presenteren als een instrument tot rechtstreekse bevordering van het algemeen welzijn?

Er bestaat in de vakbeweging een spanning tussen vroeger, de tijd van opkomst, en heden.

Vroeger was een vakvereniging een vrije maatschappelijke organisatie in opstand tegen de bestaande maatschappelijke orde; tegenwoordig kan zij als een van de

steunpilaren van de huidige maatschappelijke orde worden beschouwd.

Wat de vakbeweging parten speelt is een heimwee naar de op de solidariteit van werknemers gebaseerde vrije, spontane vakactie van weleer, en een zekere morele plicht tot algemene dienstverlening aan de werknemers, zonder aanzien van persoon of groep. Enerzijds verlangt de vakbeweging ernaar allerlei verantwoordelijkheden die de private contractuele verplichtingen te boven gaan af te stoten, en anderzijds is zij gevoelig voor het beroep op de bereidheid om medeverantwoordelijk te zijn voor een beleid dat op de behartiging van de belangen van alle werknemers is gericht en vaak ook voor een beleid waarin zulke behartiging maar een ondergeschikte plaats inneemt.

Nu wordt duidelijk waarom de vakbeweging zich wat het probleem van de ongeorganiseerden betreft zo wifelmoedig gedraagt. Kiest zij eenzijdig voor een bevoorrechtiging van georganiseerden, dan kiest zij in feite voor de hoedanigheid van vrije vereniging. Zo iets sluit immers aan op het beeld van een vakvereniging die er uitsluitend is voor de leden.

Maar de gevolgen van zo'n besluit liegen er niet om. Zodra de bevoordeling van georganiseerden van kracht wordt, komt men er in ons land, waar zo vaak gepleit wordt voor gelijke kansen voor iedereen, niet meer omheen in principe elke vakvereniging de gelegenheid te verschaffen voor eigen leden voordelen te verwerven. Een besliste keuze ten gunste van een bevoorrechtiging van georganiseerden leidt onherroepelijk tot een algemene erkenning van vakverenigingen die nu nog buiten het georganiseerde overleg staan. Zo'n keuze loopt dus ten slotte uit op een ernstige versnippering van het vakverenigingswezen en bovendien op een uitholling van de bevoorrechte positie die momenteel door de drie grote vakcentralen en de bij hen aangesloten vakorganisaties wordt ingenomen.

Anderzijds is de getalssterkte van de vakbeweging niet van dien aard dat zij ongehinderd als een publieke instelling (men denke aan de A.N.W.B.) zou kunnen fungeren. Daarvoor zou een organisatiegraad die de 100 pct. nabij komt wenselijk zijn. Er zou althans geen sprake mogen zijn van een toch tamelijk groot aantal (minstens 250!) vakverenigingen, dat de aanspraken van de vakbeweging op alleen-vertegenwoordiging van de werkne-

mersbevolking betwist. Een algemeen verplicht lidmaatschap is dus bepaald niet redelijk. Merkwaardig genoeg zou in Nederlandse verhoudingen een algemeen verplicht lidmaatschap, opnieuw met het gebod van gelijke kansen voor iedereen achter de hand, eveneens leiden tot een algemene erkenning van vakverenigingen buiten de vakcentralen, want een dergelijke verplichting zou zich immers mogen uitstrekken tot de keuze van een bepaalde vakvereniging.

Zo ziet men hoezeer de opvattingen van de vakbeweging over de kwestie van de ongeorganiseerden gezien moeten worden als een poging om tussen twee gevaarlijke klippen door te zeilen. Daarop stranden betekent het binnenhalen van het categorale paard van Troje. De gedachte van fondsvorming is daarom als een bijna geniale vondst op te vatten. Deze gedachte is enerzijds gebaseerd op de veronderstelling dat de vakbeweging het algemeen belang dient en daarvoor gehonoreerd dient te worden. Anderzijds leidt het idee op de lange duur en op een indirecte wijze tot een bevoordeling van georganiseerden, aangezien deze van de diensten van de vakbeweging gebruik zullen kunnen maken en de ongeorganiseerden niet, althans niet gratis. Er wordt op die manier van twee wallen gegeten zonder op of Scylla of op Charybdis te stoten.

Wat het de vakbeweging bij een eventuele besliste keuze bovendien moeilijk maakt is het sneuvelen van de bestaande structuur van het georganiseerde overleg. Deze structuur is op zgn. bedrijfsbonden afgestemd, vakorganisaties die werknemers, van hoog tot laag, in een bepaalde bedrijfspgroep organiseren.

Categorale vakverenigingen zijn beroepsbonden, vakorganisaties die werknemers met een overeenkomstig beroep of vak of eenzelfde of gelijksoortige functie in bedrijf, instelling of organisatie bundelen. Zodra aan de noodzaak om categorale vakverenigingen tot het georganiseerde overleg toe te laten niet meer ontkomen kan worden, vervalt het argument dat de structuur van dat overleg geen inspraak van beroepsbonden verdraagt. Die structuur zal gewijzigd of althans aangevuld moeten worden.

In een volgend artikel komen de categorale vakverenigingen nader aan de orde.

's-Gravenhage.

Drs. W. TOP.

De investeringen der lokale overheden en conjunctuurbeheersing

Op 22 april jl. hield het Internationaal Informatiecentrum voor Gemeentekrediet in Amsterdam zijn 8ste jaarlijkse conferentie. De vertegenwoordigers van een twintigtal instellingen belast met het verlenen van krediet aan de lokale overheden handelden er over een zeer actueel vraagstuk: de rol van de lokale overheden (gemeenten, provincies, lokale publiekrechtelijke instellingen) in de conjunctuurpolitiek van het centraal gezag.

De deelnemers hadden voor de conferentie rapporten

ingediend over de economische evolutie in hun land, over de gevoerde conjunctuurpolitiek en over de maatregelen via de plaatselijke overheden getroffen om de economische cyclus te beïnvloeden zoniet te leiden.

Deze waardevolle documentatie en de daaromtrent gevoerde besprekingen leidden tot enkele zeer belangrijke conclusies.

Inderdaad verkeerden de deelnemers aan de conferentie in de mogelijkheid zich een synthetisch over-

zicht te vormen nopens de wijze waarop in veertien landen van zgn. liberale economie, de thans vrij algemeen aanvaarde formules strekkende tot conjunctuurbeheersing worden toegepast en over de manier waarop — althans in theorie — goedgekende 'klippen' al dan niet konden omzeild worden. De deelnemende landen behoren inderdaad alle tot wat men de westerse wereld zou kunnen noemen — niettegenstaande Japan, Israël en Turkije vertegenwoordigd waren; nochtans houden zij op het vlak van het economisch beleid er zeer uiteenlopende politieken op na, gaande van een nog tamelijk breed liberalisme tot soms ver gevoerde planificatie.

Welke ook de politieke strekkingen zijn die het regeringsbeleid beheersen, overal is de politiek gericht op een optimale doch evenwichtige economische groei; de formulering die daarvan in de verschillende verslagen gegeven wordt, herneemt bijna letterlijk de doelstellingen van het Verdrag van Rome, en dit zelfs in de landen die zich niet bij dit Verdrag aansloten.

Wij ontdekten aldus een uitgebreid arsenaal van monetaire en financiële technieken, van krediet- en valutareglementering, van begrotingshantering; hun pluralisme weerspiegelt de diverse inspanningen der regeringen om de nationale politieken en structuren aan te passen aan het algemeen streven naar het maximaal opdrijven van het nationaal produkt in het kader van een evenwichtige economie.

Wat meer in het bijzonder de mogelijkheid betreft de lokale besturen in het conjunctuurbeleid te betrekken, blijken de ervaringen van de technici opvallend de conclusies van de theoretici te bevestigen.

Een eerste vaststelling dringt zich op: overal wordt ontkennend geantwoord op de vraag of de mogelijkheid bestaat de economische cyclus te beïnvloeden langsom de courante uitgaven van de lokale besturen. De gewone begrotingen, inzonderheid deze van de lokale overheden, omvatten voornamelijk vaste uitgaven, bijna uitsluitend samengesteld uit lonen, wedden en pensioenen, die praktisch niet kunnen worden gedrukt — of opgedreven — met de bedoeling een invloed op de conjunctuur uit te oefenen. De voornaamste redenen zijn:

1. de irreversibiliteit van deze uitgaven;
2. de onmogelijkheid voor de gemeenten een beroep te doen op elastische bronnen van inkomsten inzonderheid fiscaliteit of geldmarkt. Meestal hebben ze geen toegang tot de geldmarkt; in de enkele landen waar zij dit wel hebben is precies één van de voornaamste bezorgdheden van de monetaire overheden, deze toegang af te schaffen of althans streng te beperken;
3. daarbij komt dat de plaatselijke besturen, veel meer dan de centrale macht, gebonden zijn aan jaarlijks budgettair evenwicht.

De plaatselijke overheden kunnen vanzelfsprekend, willens nillens, in een conjuncturele kringloop mee-gesleept worden naar aanleiding bijv. van looninflatie. Maar in geen enkel vertegenwoordigd land werd dit als een systematisch beleid bedoeld maar veeleer als een kwaal aangezien.

BELEG IN **InterUnie**

BELEG INTERNATIONAAL

BELEG INTERNATIONAAL

BELEG INTERNATIONAAL

BELEG INTERNATIONAAL

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

(I. M.)

Het feit dient nochtans beklemtoond dat in de qua conjunctuurbeheersing meest ontwikkelde landen, de centrale overheid er over waakt dat het accres in de gemeentelijke uitgaven gelijk loopt met het nationaal groeiritme, zodanig dat deze uitgaven, die een groot percentage vertegenwoordigen van de overheidsbestedingen, noch inflatoir noch deflatoir zouden inwerken. Met het oog hierop neemt men in verschillende landen diverse technieken waar die erop gericht zijn de middelen van de gemeenten percentsgewijze te verhogen naar verhouding van de aanwinst van het nationaal produkt.

Ook de lokale fiscaliteit kan moeilijk als een anticyclisch instrument worden gebruikt. In de meeste landen is het gemeentelijk fiscaal terrein eng beperkt en voornamelijk gevestigd op het inkomen van onroerend bezit; een fiscaliteit die uiteraard onelastisch is, jaarlijks aangeslagen en geïnd wordt en dus weinig vatbaar is voor spoedige aanpassing aan conjuncturele bekommernissen. In enkele landen beschikken de plaatselijke besturen nog over een tamelijk uitgebreid fiscaal stelsel; doch precies in deze landen is de plaatselijke autonomie nog zeer sterk en een gebeurlijk ingrijpen van het centraal gezag op fiscaal gebied zou er weinig gehoor vinden.

Zeër zeker kan de economische evolutie op de rentabiliteit van de gemeentelijke fiscaliteit inwerken, bijv. deprimerend in een depressietijd, voornamelijk in de landen waar de plaatselijke besturen nog deelachtig blijven in de opbrengst van onrechtstreekse belastingen; nochtans zal men eerder trachten deze tendensen te neutraliseren veeleer dan, langsom de gemeentefiscaliteit, de conjunctuur aan te wakkeren.

De kern van de op de conferentie behandelde vraagstukken lag dan ook veel meer in de invloed die via de investeringen der plaatselijke besturen kan uitgeoefend worden. Praktisch overal, uitgenomen in een paar zeer liberaal gebleven landen, inzonderheid in staten die naar aanleiding van een diepgaande decentralisatie een grote plaatselijke zelfstandigheid hebben weten te behouden — heeft de overheid langsom krediet- en toelagebeheersing het volume der plaatselijke investeringen weten te beïnvloeden; aldus werd de gemeentelijke bedrijvigheid in het conjunctuurbeleid ingeschakeld.

De regeringen die deze weg zijn ingegaan hebben de meest uiteenlopende technieken toegepast.

In bepaalde landen wordt jaarlijks, rekening gehouden met de beschikbare kapitalen, een algemeen plan opgemaakt van de wenselijk geachte overheidsinveste-

ringen, met inbegrip der plaatselijke investeringen. Deze plannen zijn niet alleen kwantitatief opgevat doch stellen vooraf eveneens de aard der gewenste investeringen vast. Dergelijke kwantitatieve en kwalitatieve plannen zijn uiteraard vatbaar voor conjuncturele wijzigingen. De uitvoering daarvan steunt eenvoudig op kredietcontrole en zo nodig kredietbeperking.

In de meeste Europese landen gebeurt het overheidsingrijpen op minder planmatige en minder drastische wijze.

De eerste techniek waarop deze staten een beroep kunnen doen is rechtstreekse budgethantering: het centraal bestuur kan inderdaad de op zijn eigen begroting uitgetrokken kredieten voor subsidieverlening inkrimpen of uitbreiden naargelang de neiging van de economische cyclus.

Bovendien kan het beschikbaar krediet aangepast worden aan de politiek gevoerd door de regering. Meestal gebeurt dit bij eenvoudige aanbeveling wat veelal, voornamelijk in de E.E.G.-landen — met uitzondering van Duitsland — doeltreffend is: de kredietverlening aan de lokale overheden is er inderdaad over het algemeen streng gecentraliseerd in publiekrechtelijke instellingen.

Kredietbeheersing wordt nu vrij algemeen aanvaard zelfs vanwege de plaatselijke overheden en niettegenstaande dat, met uitzondering van een paar landen, zulke politiek over het algemeen in periodes van hoogconjunctuur werd ingeluid en bijgevolg een inkrimping van de kapitaalbestedingen beoogde.

Uit de bekomen ervaring blijkt dat een degelijk investeringsbeleid indien spoedig en op het juiste ogenblik toegepast, werkelijk doeltreffend is. De redenen daarvan kunnen als volgt samengevat worden:

— een omvangrijk gedeelte van de nationale bestedingen kunnen bij een dergelijke politiek worden ingeschakeld; overal maken de overheidsinvesteringen een hoog percentage uit van de globale nationale kapitaalbestedingen en de plaatselijke investeringen vertegenwoordigen er doorgaans een groot, ja soms het grootste gedeelte van;

— overal zijn de lokale bestedingen vatbaar voor praktisch onbeperkte uitbreidingen en de ervaring leert dat ze ook systematisch kunnen verminderd worden, vermindering die psychologisch kan voorgesteld worden als een eenvoudige spreiding van de uitvoering der werken over een langere periode;

— de verscheidenheid van deze bestedingen en hun geografische verdeling bieden grote selectiemogelijkheden zowel kwalitatief als regionaal inzonderheid om beperkte storingen tegen te gaan of minder ontwikkelde streken speciaal te bevorderen;

— verdeeld over een groot aantal infrastructuurwerken van de grootste verscheidenheid kunnen zij bovendien geselecteerd worden naar de vereisten van een genuanceerde politiek; zo kunnen bepaalde productiefactoren, arbeid en/of kapitaalgoederen, in- of uitgeschakeld worden rekening houdend met de vigerende toestanden, ja zelfs met het oog op een verwacht multiplicatoreffect.

De uitvoering van een dergelijke politiek stuit nochtans eveneens op enkele moeilijkheden:

— het bijtijds stellen van een economische diagnose is een zware verantwoordelijkheid: in welk gedeelte van de economische cyclus bevindt zich op een be-

paald ogenblik de nationale economie? Is er geen omslaan van de cyclus in het zicht en zullen binnen afzienbare tijd de verwezenlijkte kapitaalbestedingen geen conjunctuurversterkende invloed gaan uitoefenen? Deze vragen zullen in een periode van gematigde economische fluctuaties moeilijk te beantwoorden zijn, maar niet in tijden van gekarakteriseerde economische storingen, in een kenschetsende oververhitting of depressie;

— een tamelijk lange tijd kan verlopen tussen het ogenblik waarop de beslissing over te gaan tot conjuncturele maatregelen wordt getroffen en het ogenblik van hun uitvoering, zodat, bij een tussentijdige omkering van de cyclus, deze maatregelen eveneens conjunctuurversterkend zullen inwerken. Daarom moet een cyclisch beleid vooraf zorgvuldig voorbereid worden en moet steeds een reserve aan ontwerpen voorhanden zijn. Enkele landen hebben dit op pragmatische wijze weten te verwezenlijken: naar aanleiding van de beperkingen opgedrongen bij de jongste economische oververhitting ontstonden dergelijke reserves van ontworpen investeringen vatbaar voor onmiddellijke uitvoering, reserves die praktisch ogenblikkelijk kunnen aangewend worden om een gebeurlijke depressie tegen te gaan;

— overal stelt zich een financieel vraagstuk: zullen de nodige kapitalen beschikbaar zijn op het ogenblik dat een expansie van de infrastructuurwerken wenselijk wordt geacht, d.i. bij de aanvang van een depressie, dus bij het einde van een oververhitting, wanneer de reserves aan beschikbare kapitalen dikwijls zullen uitgeput zijn? Dergelijke toestanden doen zich thans voor in bepaalde landen. Theoretisch kunnen in dit geval monetaire middelen aangesproken worden, maar in de praktijk is dit niet altijd te verantwoorden. Daarbij komt dat de lokale besturen, en zelfs de gespecialiseerde instellingen voor lokaal krediet, in vele landen geen toegang tot de geldmarkt hebben. Deze moeilijkheid kan alleen overbrugd worden door een of ander initiatief van het centraal gezag. Tijdens de jongste weken werd in dit verband in Italië een oplossing gevonden: een gedeelte van de kapitalen beschikbaar bij de postcheckdienst werd overgeheveld naar de kredietinstelling gelast met de conjunctuurpolitiek.

Als conclusie kunnen volgende punten beklomd worden:

— conjunctuurbeheersing door een geleide investeringspolitiek, waarin de lokale infrastructuurwerken een belangrijke plaats innemen, is theoretisch verantwoord en wordt nu vrijwel overal aanvaard;

— de technieken om ze uit te voeren zijn nu goed bekend en worden trouwens dikwijls met succes in de praktijk toegepast;

— in vele landen zijn de daartoe nodige instrumenten voorhanden; ze zijn nochtans, voornamelijk inzake bevoorrading aan kapitaal, vatbaar voor vervolmaking.

Deze vervolmaking moet één der voornaamste bezorgdheden worden van onze regeringen, die verantwoordelijk zijn voor de optimale en evenwichtige economische groei der naties. Onze westerse wereld heeft het recht niet meer diepe economische crises te laten ontstaan nu de technieken om dit te voorkomen, die tot vóór kort enkel theoretisch gekend waren, reeds in sommige landen hun degelijkheid hebben bewezen.

Brussel.

M. VAN AUDENHOVE.

Agrarische versus industriële investeringen in de E.E.G.

Met belangstelling heb ik de beschouwingen van de heer Van den Noort in „E.-S.B.” van 5 mei jl. gelezen. In het onderstaande zal ik op zijn kritiek t.o.v. mijn ramingen ingaan.

De schatting van de β -coëfficiënten.

Van den Noort beveelt aan om wat de β -coëfficiënt betreft uit te gaan van de kapitaal elasticiteiten in de Cobb-Douglas produktiefunctie. Deze geven voor de landbouw en industrie geen noemenswaardige verschillen. In plaats van mijn verhouding van 1 : 3, valt de verhouding uit op 0,20 : 0,30 of op 0,20 : 0,25. De verhoudingscijfers betreffen het aandeel, dat van de toegevoegde waarde de kapitaalfactor in de landbouw en industrie toevalt.

Van den Noort vereenzelvigt hiermede de β -waarde met de kapitaal elasticiteiten. Dit nu lijkt mij niet juist voor calculaties waar het hier om handelt. Naast de alternatieve toepassingen van kapitaal, zijn ook de alternatieve toepassingen van arbeid van belang. Beide produktiefactoren spelen bij importvervanging een rol. Dientengevolge ben ik uitgegaan van een elasticiteit, welke beide produktiefactoren omvat. Daarvoor heb ik de *kapitaal-per arbeider-elasticiteit* genomen.

Ten einde duidelijk te maken, welke werkwijze van mijn kant is gevolgd, zal ik deze elasticiteit uit de Cobb-Douglas produktiefunctie afleiden. Deze produktiefunctie heeft de volgende gebruikelijke vorm:

$$y = aL^\alpha K^\beta e^{u(t)} \quad (1)$$

waarbij de symbolen de volgende betekenis hebben:

y = toegevoegde waarde, a = constante, L = hoeveelheid arbeid, α = arbeidselasticiteit, K = hoeveelheid kapitaal, β = kapitaal elasticiteit, $e^{u(t)}$ = een trendterm voor de technische ontwikkeling. Overeenkomstig de opvatting van Van den Noort om de kapitaal elasticiteit te vereenzelvigen met de kapitaalquote, is deze functie homogeen-lineair van aard, zodat $\alpha + \beta = 1,0$.

Herschrijving van deze produktiefunctie in een vorm van relatieve toenemingen geeft:

$$\frac{\Delta y}{y} = \alpha \frac{\Delta L}{L} + \beta \frac{\Delta K}{K} + \Delta u(t) \quad (2)$$

Het differentiaalteken d heb ik hierbij, ten einde aansluiting te verkrijgen op de door hem en mij gebruikte formules, door het toenemingssymbool Δ vervangen.

Vervolgens kan het kapitaal gelijk worden gesteld aan het produkt van het kapitaal per arbeider en het aantal arbeiders: $K = K_a L$. Hetzelfde geldt voor de toegevoegde waarde $y : y = y_a L$.

Beide vormen in relatieve toenemingen geschreven geeft:

$$\frac{\Delta K}{K} = \frac{\Delta K_a}{K_a} + \frac{\Delta L}{L} \text{ en } \frac{\Delta y}{y} = \frac{\Delta y_a}{y_a} + \frac{\Delta L}{L}, \text{ welke bij } \beta + \alpha = 1,0 \text{ en substitutie in vergelijking (2) uiteindelijk de volgende vergelijking doet ontstaan:}$$

$$\frac{\Delta y_a}{y_a} = \beta \frac{\Delta K_a}{K_a} + \Delta u(t) \quad (3)$$

Van den Noort houdt in zijn gedachtenconceptie alleen met de β -waarde van vergelijking (3) rekening. De technische ontwikkeling $\Delta u(t)$, welke verschillende procenten per jaar belooft, wordt door hem geïgnoreerd. Dat er tussen de technische ontwikkeling in de landbouw en de industrie verschillen bestaan, blijkt uit onderstaande tabel. Hierbij ben ik uitgegaan van vergelijking (3) en van de β -waarde gelijk aan 0,25, de meest gebruikte waarde in de Cobb-Douglas produktiefunctie.

In de twee grote landen vertoont de technische ontwikkeling in de landbouw en de industrie een sterk van elkaar afwijkend beeld. Deze twee grote landen (voor Frankrijk zijn geen gegevens voorhanden) geven de doorslag voor het gehele beeld in de E.E.G.-gemeenschap. Volledigheidshalve merk ik hierbij op, dat de aangenomen waarde van 0,25 voor de β van de Italiaanse dienstverlening te groot is gebleken, waardoor het cijfer voor de technische ontwikkeling in deze sector negatief uitviel.

In mijn benadering is niet van vergelijking (3) uitgegaan. Ik heb de statistische cijfers betreffende de kapitaal-investeringen per arbeider gelegd naast die van de toegevoegde waarde per arbeider, en hieruit de β -waarde vastgesteld. Dit geschiedde door middel van trendberekeningen voor de beide grootheden m.b.v. de methode der kleinste kwadraten.

De procedure impliceert, dat aan de β -parameter geen vooropgestelde waarde werd toegekend. Voor de technische ontwikkeling kan dan geen cijfer meer worden gevonden. Deze is in de gevonden β -waarde geïncorporeerd. Hiermede hoop ik te hebben duidelijk gemaakt, dat in mijn conceptie van de β -grootheid zeker niet van de technische ontwikkeling is geabstraheerd. De β -waarde kwantificeert nl. het gemiddelde effect van de opeenvolging van nieuwe technieken (diepte-investeringen) in de periode 1950-1960.

Opgemerkt zij, dat mijn β -waarden gebaseerd zijn op ontwikkelingen tegen constante prijzen, en wel op die van het bruto-nationaal produkt en de bruto-investeringen in vaste activa. Deze bruto-gegevens houden tevens het effect in van de vervangingsinvesteringen, waarin nieuwe tech-

TABEL 1. De technische ontwikkeling in procenten per jaar in de periode 1950-1960

	Landbouw				Industrie				Dienstverlening			
	$\frac{\Delta y}{y}$	$\frac{\Delta K}{K}$	$\frac{\Delta L}{L}$	$\Delta u(t)$	$\frac{\Delta y}{y}$	$\frac{\Delta K}{K}$	$\frac{\Delta L}{L}$	$\Delta u(t)$	$\frac{\Delta y}{y}$	$\frac{\Delta K}{K}$	$\frac{\Delta L}{L}$	$\Delta u(t)$
Nederland	2,2	1,4	-1,8	3,2	5,8	5,9	1,5	3,2	4,7	8,7	2,1	1,0
België a)	2,4	2,1	-2,8	4,0	(3,2);	4,0;	0,8;	1,6)
West-Duitsland	2,4	11,8	-1,8	0,8	9,9	11,2	3,5	4,5	7,3	11,2	5,1	0,7
Italië	2,6	7,4	-1,6	2,0	9,9	6,5	5,2	4,4	4,7	12,1	4,0	-1,3

a) Voor België ontbreken voor de industrie en dienstverlening afzonderlijke gegevens.

nieken liggen opgesloten. Uit hoofde hiervan zijn zij te prefereren boven het netto-nationaal produkt en de netto-investeringen in vaste activa.

Voor de β -grootheid van de Nederlandse landbouw is een waarde groter dan 1,0 gevonden, hetgeen inhoudt dat in de Nederlandse landbouw van toenemende meeropbrengsten sprake is. Ik kan niet beoordelen, in hoeverre dit irreëel ligt. Ik heb mij hierbij op de statistische cijfers gebaseerd ¹⁾. Voor de overige grote E.E.G.-landen ligt de desbetreffende β -waarde daarentegen ver onder de 1,0, en als gevolg hiervan ben ik uitgegaan van een voor de gehele E.E.G. agrarische β kleiner dan 1,0 ²⁾.

Voor de industrie ligt het anders. Hier zou een industriële β gelijk aan de agrarische van ver onder de 1,0 impliceren, dat ook de industrie met sterke afnemende meeropbrengsten te kampen heeft. In zo'n geval zou ook de industrie economische protectie behoeven en hiermede haar karakter van drijfkracht voor de economische ontwikkeling verliezen. Dit is een onhoudbare gevolgtrekking. Bij gevolg dienen er verschillen te bestaan tussen de agrarische en industriële β -coëfficiënten. Op grond van de gevonden verschillen in de bewuste β -waarden, in het bijzonder in de grote E.E.G.-landen, heb ik voor het gehele E.E.G.-gebied de verhouding tussen de grootte van de agrarische en industriële β bij benadering op 1 : 3 gesteld.

De gebruikte kapitaalcoëfficiënten.

T.a.v. vergelijkingen tussen het economisch nut van investeringen in de landbouw en industrie bij gelijke hoeveelheid kapitaal per arbeider, dient naast de β -waarden ook met de gemiddelde kapitaalcoëfficiënten rekening te worden gehouden (zie mijn artikel in „E.-S.B.” van 10 februari 1965).

De moeilijkheid is echter dat de gegevens over de gemiddelde kapitaalcoëfficiënten voor de industrie en landbouw ontbreken, waardoor men wordt genoopt van de marginale kapitaalcoëfficiënten uit te gaan. Voor Frankrijk zijn geen cijfers over de marginale kapitaalcoëfficiënten voorhanden. Voor de overige E.E.G.-landen blijken de marginale kapitaalcoëfficiënten in de landbouw verschillende malen groter te zijn dan die in de industrie. Het cijfer van 2,5 : 1, waarvan ik ben uitgegaan, is dientengevolge niet onaannemelijk. Opgemerkt zij, dat een groter verhoudingsgetal het relatief nadelig effect van agrarische investeringen nog doet toenemen.

Gebruik makend van het verhoudingsgetal 2,5 : 1 heb ik de verhouding tussen de gemiddelde kapitaalcoëfficiënten benaderd door aan te nemen, dat de verhouding tussen de gemiddelde kapitaalcoëfficiënten ten hoogste gelijk kan zijn aan de marginale van 2,5 : 1. Ter toelichting moge het volgende dienen.

De gemiddelde kapitaalcoëfficiënt is per definitie gelijk aan: $c = \frac{K}{y}$, waarbij c de gemiddelde kapitaalcoëfficiënt,

K het geïnvesteerde kapitaal en y de toegevoegde waarde c.q. het geproduceerde inkomen voorstelt. Indien K en y door de beroepsbevolking worden gedeeld (teller en

¹⁾ Deze door mij gehanteerde cijfers wijzen op een $\Delta u(t)$ van 3,2 pCt. voor de Nederlandse landbouw (zie tabel). Tot eenzelfde resultaat zijn Prof. Dr. J. Horring en Ir. P. C. van den Noort gekomen (zie „Landbouwkundig Tijdschrift” van februari 1963).

²⁾ De E.E.G.- β 's vormen in principe de gewogen gemiddelden van de nationale, waarbij de nationale omvang van de produktie als de wegingscoëfficiënten fungeren.

noemer worden door eenzelfde getal gedeeld), blijft per definitie

$c = \frac{K_a}{y_a}$, of in relatieve toenemingen geschreven:

$\frac{\Delta c}{c} = \frac{\Delta K_a}{K} - \frac{\Delta y_a}{y_a}$. (K_a en y_a symboliseren hier het geïnvesteerde kapitaal resp. de toegevoegde waarde per arbeider).

Deze vorm gesubstitueerd in de vergelijking door middel waarvan ik mijn β -waarden heb geschat, met name de vergelijking $\frac{\Delta y_a}{y_a} = \beta \frac{\Delta K_a}{K_a}$, geeft de relatie:

$$\frac{\Delta c}{c} = \frac{\Delta K_a}{K_a} (1-\beta).$$

Omdat de E.E.G.- β voor de landbouw < 1,0 is (zie de uiteenzettingen hierboven over de β -waarden), stijgt de gemiddelde agrarische kapitaalcoëfficiënt bij verdergaande diepte-investeringen c.q. bij een verdergaande ontwikkeling van $\frac{\Delta K_a}{K_a}$.

De gemiddelde kapitaalcoëfficiënt kan alleen stijgen, wanneer de marginale kapitaalcoëfficiënt nog sneller omhooggaat. Hoe meer de β -waarde onder de 1,0 ligt, des te meer neemt de gemiddelde kapitaalcoëfficiënt toe en — hoe sneller nog dan de gemiddelde — de marginale kapitaalcoëfficiënt omhoog gaat.

Daarnaast speelt de omvang van de diepte-investeringen $\Delta K_a/K_a$ een rol. Bij een nagenoeg gelijk accres aan diepte-investeringen in de E.E.G.-industrie en E.E.G.-landbouw (af te leiden uit tabel 1), zal bij een lagere agrarische β dan de industriële, de stijging van de gemiddelde agrarische kapitaalcoëfficiënt groter zijn dan de industriële. Dit kan alleen wanneer de verschillen in stijgingsaccres tussen de marginale kapitaalcoëfficiënten nog groter zijn. Hieruit blijkt, dat de marginale kapitaalcoëfficiënten meer uiteenliggen dan de gemiddelde kapitaalcoëfficiënten. De verhouding tussen de gemiddelde kapitaalcoëfficiënten kan dientengevolge hoog uit gelijk zijn aan die der marginale.

Hier ter plaatse wil ik nader ingaan op de opmerking van Van den Noort, dat in de landbouw verborgen werkloosheid voorkomt. Een uitbreiding van de landbouwproductie zou het uit dien hoofde niet noodzakelijk maken de produktiefactoren aan de industriële aanwending te onttrekken. Zodoende zou het produktie-alternatief, dat door mijn berekeningen heen speelt, geen rol spelen.

Afgezien van een landstreek als Zuid-Italië, lijkt mij het hier opgeworpen onderwerp van de verborgen werkloosheid in de landbouw voor West-Europa niet relevant. Voor Zuid-Italië kan ik mij indenken, dat de industrie aldaar moeilijk tot ontwikkeling kan worden gebracht. Voor deze landstreek is er welhaast geen alternatief. Het is werkloosheid of werkgelegenheid door middel van een verdere agrarische ontwikkeling.

In de overige delen van West-Europa zit echter, zoals Van den Noort zelf beweert, de industrie om arbeiders te springen. Hier doet zich het alternatief wel degelijk voor, omdat hier de industrie wel tot een verdere ontwikkeling komt. Voor onze streken zou het zelfs zeer aan te bevelen zijn, om, indien een verborgen agrarische werkloosheid van enige omvang zou heersen, deze te verminderen door een sneller overhevelen van werkers van de landbouw naar de industrie te bewerkstelligen, al was het alleen om op de overtocht-kosten van de arbeiders van buiten de E.E.G. te kunnen besparen.

De agrarische invoerprijzen bij invoer uit en van buiten de E.E.G.

Mijn prijsschattingen betreffen de agrarische invoerprijzen bij invoer vanuit de E.E.G. en van buiten de E.E.G. Hierbij is gebleken dat het agrarische invoerprijspeil bij invoer vanuit de E.E.G. 15 pCt. hoger ligt dan dat van buiten de E.E.G. Dat in de te vergelijken agrarische prijzen verschillende concurrentie-vervalsende invloeden schuil gaan (zoals exportsubsidies), raakt niet de kern van deze prijsvergelijkingen. Wanneer in de derde landen relatief meer exportsubsidies worden verleend dan in de E.E.G.-landen, zodat mogelijkerwijs daardoor hun uitvoerprijzen lager liggen, dan betekent ook dat voor ons hier in de E.E.G. een voordeel. Vervanging van deze produkten impliceert dat wij de exportsubsidies van de derde landen kwijtraken. Het gaat dus om de hoeveelheid geld, die de producent en de consument voor de invoerprodukten uiteindelijk op tafel zullen moeten leggen.

Uit mijn prijsschattingen is gebleken, dat het agrarische invoerprijspeil bij invoer uit Nederland (c.q. het agrarische uitvoerprijspeil van Nederland) naar verhouding hoog ligt, zelfs hoger dan het agrarische uitvoerprijspeil van alle E.E.G.-landen tezamen. Dit moge misschien vreemd lijken, omdat immers steeds de mening wordt vernomen dat Nederland in de Euromarkt betrekkelijk laag ligt met de prijzen van landbouwprodukten.

Men dient hierbij echter niet uit het oog te verliezen, dat het hier om de uitvoerprijzen handelt, niet om de prijzen van de binnenlandse produktie. Dit is belangrijk omdat de uitvoerstructuur een ander gegeven inhoudt dan de produktiestructuur. Alhoewel voor produkten zoals boter, kaas, vers fruit, groenten en suiker Nederland uitvoerprijzen kent welke belangrijk beneden die van de Euromarktliden liggen, blijkt bij weging aan de hand van de Nederlandse uitvoerwaarden voor de gehele agrarische export geen prijsvoordeel meer te bestaan (zie mijn artikel in „E.-S.B.” van 10 februari 1965, tabel 3).

Blijkbaar is het Nederlandse agrarische uitvoerpatroon dusdanig, dat de relatief duurdere agrarische produkten naar verhouding meer worden geëxporteerd dan de relatief goedkopere produkten. Overigens moge worden opgemerkt, dat ik niet alleen sta in mijn bewering dat de Nederlandse agrarische uitvoerprijzen zo hoog liggen.

Mijn prijsschattingen wijzen op een Nederlands agrarisch uitvoerpeil, dat in zijn totaliteit 34 pCt. boven dat van de wereldmarkt ligt. Van andere zijde is geschat, dat voor de belangrijkste Nederlandse agrarische produkten het agrarische uitvoerprijspeil van de wereld globaal 30 pCt. lager ligt dan het Nederlandse ³⁾.

Bij prijsvergelijkingen kan moeilijk met de kwaliteitsverschillen rekening worden gehouden. Kwaliteitsverschillen lenen zich niet of moeilijk voor een statistische kwantificering, omdat het begrip kwaliteit zelf verschillende subjectieve elementen bevat. Het scheppen van een consumentenvoorkeur voor een bepaald produkt (als resultaat

van een reeks marketingfactoren, zoals reclame, vormgeving, service enz.), betekent in principe het scheppen van kwaliteit in de ogen van de consument.

De factor kwaliteitsverschillen speelt een niet te verwaarlozen rol bij de prijsvergelijkingen van de individuele produkten. Bij prijsvergelijkingen voor hele goederengroepen, zoals bij mijn berekeningen het geval is geweest, mag van deze factor echter een mindere inwerking worden verwacht. Dit heb ik in mijn artikel duidelijk gesteld.

In welke mate het industriële prijspeil van de E.E.G. verschilt van dat der derde landen, is niet met enige nauwkeurigheid vast te stellen. Er zijn bij mijn weten geen studies op dit gebied verschenen ⁴⁾. De uitspraak dat het industriële prijspeil in de E.E.G. gemiddeld lager ligt dan dat voor de wereld daarbuiten, vormt dan ook niet meer dan een hypothese.

De hypothese lijkt mij niet irreëel omdat de E.E.G. een industrieel potentieel bezit dat te groot is voor eigen behoefte (exportsurplus). Wanneer de E.E.G. niet tenminste concurrerend zou zijn, dan zou dit een irreële economische situatie impliceren. Ten einde de gedachten te bepalen, ben ik daarvoor uitgegaan van een prijspeil dat ca. 15 pCt. onder dat van de wereldmarkt ligt (industrieel evenveel er onder als agrarisch er boven).

Slotopmerkingen.

In mijn beschouwingen ben ik uitgegaan van een te vervangen agrarische invoerquote van 1,25 pCt. van het nationaal inkomen van de Gemeenschap, waarbij expliciet werd gesteld dat dit percentage in werkelijkheid geringer zal uitvallen, omdat niet alle produkten in de E.E.G. kunnen worden vervaardigd. Van den Noort is in dit agrarisch importsaldo dieper gedoken, en heeft de produkten welke van nature niet binnen de E.E.G. kunnen worden vervaardigd c.q. minder relevant zijn, er uit gelicht. Hierbij kwam hij tot een percentage van 0,8 à 1,0 pCt. van het nationaal inkomen van de E.E.G. Ik neem dit cijfer gaarne van hem over.

Al met al blijft het feit bestaan, dat het effect per eenheid diepte-investering in de E.E.G.-industrie op ruim zeven maal zo groot kan worden geschat als in de E.E.G.-landbouw. Ik ben er daarom niet van overtuigd dat een volledige agrarische autarkie in één enkel jaar is op te vangen en economisch geen „lastpost” uitmaakt.

Uit ramingen van een karakter zoals hier aan de orde is gesteld, blijkt overigens duidelijk het bestaan van nog verschillende lacunes op statistisch cijfermatig gebied. Ik ben het daarom met de conclusie van Van den Noort eens, dat verdere onderzoekingen gewenst zijn. Desondanks heeft het zijn nut zich thans reeds over de aard en omvang van het economisch vraagstuk te beraden.

¹⁾s-Gravenhage.

J. A. WARTNA.

⁴⁾ Een studie die enigszins in deze richting gaat, is die van Milton Gilbert (Milton Gilbert and associates: „Comparative National Products and Price Levels”. A study of Western Europe and the United States, Paris 1958). Vanwege het beperkt aantal bruikbare derde landen en vanwege de meting naar bedrijfstakken (de industrie als één enkele sector komt er niet in voor), kon bezwaarlijk van deze studie worden gebruik gemaakt.

Leeft met Uw tijd mee! Leest „E.-S.B.”!

Een Noordamerikaanse vrijheidshandelszone voor de automobiellndustrie

Op 16 januari jl. werd door de President van de Verenigde Staten, Lyndon Johnson, en de Eerste Minister van Canada, Lester Pearson, een akkoord ondertekend dat de integratie van de Noordamerikaanse industrie zou kunnen inluiden. Het betreft een vrijhandelsakkoord waardoor de onderlinge invoerrechten op auto's en auto-onderdelen zouden worden opgeheven.

Hoewel ons nog geen nadere gegevens over de inhoud van het verdrag bekend zijn en het Canadese Parlement en het Amerikaanse Congress nog hun goedkeuring aan het project moeten geven, is het interessant na te gaan welke economische beweegredenen Canada ertoe aanzetten om een politiek onpopulaire maatregel te treffen. Er wordt immers afstand gedaan van een stukje onafhankelijke beslissingsbevoegdheid, terwijl de tentakels van die reusachtige buurman reeds ver in het economisch en politiek leven van het land ingrijpen. Daarvoor is het nodig om het algemeen Canadese afzetprobleem aan te snijden en de structuur van een sterk beschermde Canadese automobiellmarkt te behandelen. Op basis daarvan wordt gepoogd het katalyserend karakter van de voorgestelde maatregel te appreciëren.

Afzetproblemen.

Het grote probleem voor Canada ligt in de zeer beperkte binnenlandse afzetmarkt van dit nochtans onmetelijk land. Canada, na de U.S.S.R. het grootste land ter wereld, telt slechts 20 mln. inwoners. De bevolking is bovendien van oost naar west over een afstand van bijna 6.500 km gespreid en is overwegend gevestigd in de strook die langs de grens met de Verenigde Staten slingert.

Deze te kleine en te verspreide interne markt maakt het voor Canada buitengewoon moeilijk om een secundaire industrie te ontwikkelen die opgewassen is tegen de concurrentiekracht van de Amerikaanse bedrijven. Massaproductie en specialisatie op Amerikaanse schaal zijn voor vele Canadese ondernemingen eenvoudig onmogelijk. Het in 1957 gepubliceerde onderzoek van een nationale commissie onder leiding van Walter Gordon, momenteel Minister van Financiën, wees o.m. uit dat de Amerikaanse markt voor produkten van de secundaire nijverheid in fysische termen 18 tot 19 maal groter werd geschat dan het Canadese afzetgebied, dit alhoewel de Amerikaanse bevolking slechts 10 maal de Canadese overtreft ¹⁾.

Omdat Canada in tegenstelling tot de Verenigde Staten over geen uitgestrekte binnenlandse markt beschikt, kan het ook veel minder weerstand bieden aan de overzeese concurrentie, die dikwijls op lagere arbeidskosten

gebaseerd is. Daarbij komt dat sommige Amerikaanse hoofdondernemingen de exportmarkten als een exclusief jachtgebied voorbehouden door hun Canadese filialen te verbieden zich op dit terrein te begeven. Dit betekent dat enerzijds door buitenlanders op de eigen afzetmarkt wordt opgetreden en dat anderzijds sommige buitenlandse markten niet toegankelijk worden gesteld.

De aangestipte problemen zijn bijzonder typisch voor de Canadese automobiellndustrie.

Beschermde automobiellnijverheid.

In 1964 bedroeg de Canadese autoproduktie (personen- en vrachtwagens) 670.582 eenheden. Vrijwel alle wagens werden echter door Amerikaanse dochterondernemingen gefabriceerd. De toeristische auto's werden uitsluitend door de Amerikaanse filialen van General Motors, Ford, Chrysler en American Motors evenals de sinds het sluiten van de fabriek te Southbend alleen in Canada gevestigde Studebaker (evenwel in Amerikaanse handen) afgeleverd. Slechts in de vrachtwagenfabricage spelen enkele Canadese ondernemingen een beperkte rol.

Rekening houdende met de talrijke toeleveringsbedrijven wordt de werkgelegenheid die de automobiellnijverheid direct en indirect teweegbrengt op ongeveer 60.000 man geschat. In acht genomen de beperktheden van de Canadese markt is het duidelijk dat een dergelijke omvang van de automobiellnijverheid slechts mogelijk is door een hoge tariefbescherming. Het feit dat nabijgelegen Amerikaanse ondernemingen zich in Canada kwamen vestigen had zonder meer tot doel „to leap the tariff wall”.

Terwijl het vroeger nog hoger lag, bedroeg het Canadese invoerrecht (ad valorem) sedert 1936 voor de gemonteerde wagens 17,5 pCt. Voor de onderdelen beliep dit recht gemiddeld 25 pCt. Daarop bestond evenwel een dubbele uitzondering. De toegang tot de Canadese markt was vrij voor afzonderlijke stukken waarvoor voldaan werd aan een zekere „teneur impériale” (d.w.z. een percentage afkomstig uit Canada of andere Commonwealth-landen). Onderdelen die in het geheel niet in Canada gefabriceerd werden, mochten eveneens vrij worden ingevoerd.

Deze verplichte opname van een gedeelte aan Canadese of Commonwealth-elementen is in feite een speciale vorm van invoerrechten. De bedoeling lijkt minder protectionistisch omdat men ook trachtte te profiteren van de specialisatiemogelijkheden van de Amerikaanse industrie. In een aantal gevallen immers zouden slechts zeer hoge tarieven het voordeel van een aanschaffing in de Verenigde Staten ongedaan maken. De nadelige prijsweerslag die daaruit voor de consumenten zou resulteren hield echter het gevaar van een vraag-

¹⁾ W. L. Gordon: „Royal Commission on Canada's Economic Prospects”, Ottawa 1957, blz. 235.

(I. M.)

 N.V. SLAVENBURG'S BANK

daling in. Vooral als het invoerrecht niet belette dat de fabrikant de stukken uit de Verenigde Staten betrok veroorzaakt men een prijsstijging die niet gecompenseerd werd door de voordelen verbonden aan de produktie in eigen land.

Vanzelfsprekend importeert de automobiefabrikant die stukken waarvoor het comparatieve nadeel voor Canada het grootst is en wordt ter plaatse de produktie waargenomen van die onderdelen waarvoor de voordelen van produktie op grote schaal minder doorwegen. Aldus wordt een combinatie van vrijhandel en protectionisme gevonden waarbij getracht wordt van de voordelen van de beide systemen te genieten.

Omdat toch nog vele onderdelen aan de invoerheffingen onderworpen waren en de in Canada gerealiseerde produktie met hogere kosten af te rekenen had, was het niet verwonderlijk dat de Canadese wagens toch nog gemiddeld tot 15 pCt. duurder waren dan hun Amerikaanse tegenhangers. Ten gevolge van de Amerikaanse leveringen van auto's en onderdelen aan Canada kent dit land een deficit van ongeveer \$ 600 mln. Waar de Canadese autoproduktie slechts 4 pCt. van het Noordamerikaanse continent vertegenwoordigt, bedraagt de consumptie immers 7,5 pCt. Het is dan ook niet verwonderlijk dat naar middelen gezocht werd om in deze toestand een verbetering te brengen.

De selectieve vrijhandelszone.

Een voorbeeld van een selectieve vrijhandelszone waarbij de onderlinge douanerechten alleen voor een aantal produkten worden afgeschaft, leveren de landbouwmachines. De instelling van een vrije markt tussen Canada en de Verenigde Staten dateert van 1944 en had tot gevolg dat Massey-Ferguson zijn tractoren in de Verenigde Staten produceert, terwijl de „combines” in Canada worden gemaakt. Omdat voor beide machinesoorten het gehele Noordamerikaanse continent open ligt wordt het mogelijk gemaakt dat door een verhoogde specialisatie de produktiviteitsverhoging aan beide landen ten goede komt.

Een uitbreiding van dergelijke akkoorden werd in 1960 door H. Keenleyside gelanceerd. Een Amerikaanse onderneming die bijv. drie verschillende modellen van wagens zou produceren die bij de export naar Canada door invoerrechten belast worden, zou het recht kunnen vragen om een fabriek in Canada op te richten, alwaar één van de modellen voor de gehele Noordamerikaanse markt zou worden geproduceerd. Als compensatie zou de betrokken onderneming voor de drie modellen in kwestie het vrijhandelsstatuut bekomen.

Het systeem is volledig gebaseerd op de bereidwilligheid van de Amerikaanse ondernemingen om een zeker gedeelte van hun produktie naar Canada over te brengen. Als verdere beperking dient aangevoerd te worden dat ook een G.A.T.T.-goedkeuring vereist zal zijn, want een bilateraal akkoord kan niet als uitzondering op de clause van de moestbegunstigde natie worden aanzien.

De voorstellen van Prof. Bladen.

In 1960 werd eveneens een speciale commissie belast met een onderzoek naar de toestand in de automobielnijverheid. De commissie werd logischerwijze ge-

elk aandeel

'Vereenigd

Bezit van

1894'

vormt in

feite een

deskundig

samengestelde

aandelen-

portefeuille

Dit is mogelijk, omdat 'Vereenigd Bezit' een beleggingsmaatschappij is, die de gezamenlijke inbreng van haar aandeelhouders belegt in circa 200 zorgvuldig geselecteerde fondsen. Zodoende wordt een belang verkregen bij tal van bedrijfstakken in binnen- en buitenland. Elk aandeel 'Vereenigd Bezit van 1894' verschaft U een aantrekkelijk rendement met beperking van risico.

Alle banken en commissionairs kunnen U inlichten.

**N.V. VEREENIGD
BEZIT VAN 1894**

BELEGGINGSMAATSCHAPPIJ

Westersingel 84, Rotterdam

*De voordelen van aandelenbezit
met beperking van risico*

noemd naar Prof. Vincent Bladen, die er de enige commissaris van was ²⁾).

De voorstellen van Prof. Bladen vormen een compromisoplossing tussen het protectionisme en de liberalisatie. Aan de ene kant wil hij geen afstand doen van een zekere vorm van bescherming, vooral om de gevestigde waarden in stand te houden. Aan de andere kant wordt getracht om de kosten van het protectionisme te beperken en de prijzen voor de verbruikers niet al te hoog op te drijven.

In feite is het schema niets anders dan een uitbreiding van de regeling van 1936, waardoor een autofabrikant die een zekere hoeveelheid Canadese onderdelen in zijn wagens verwerkt, de toelating krijgt om een aantal onderdelen in te voeren die aan geen douanerechten onderworpen zijn. Het nieuwe van de Bladen-voorstellen ligt in het feit dat de waarde van gelijk welk in Canada gemaakt onderdeel, dat in het buitenland geassembleerd zou worden, als „teneur canadienne” zal worden beschouwd. Dit betekent dat van alle Canadese onderdelen die in de Verenigde Staten worden aangewend als compensatie Amerikaanse stukken zonder rechten in Canada kunnen worden ingevoerd. Deze regeling zou zelfs tot de afgewerkte wagens worden uitgebreid. Aldus is het de bedoeling van Bladen om de mogelijkheden tot invoer in Canada te verhogen en

²⁾ V. W. Bladen: „Rapport de la Commission Royale d'enquête sur l'industrie automobile”, Ottawa 1962, 117 blz. Een korte inhoud van dit plan kan worden gevonden in de „Cahiers de l'Institut de Science Economique Appliquée”, août 1962, no. 128, blz. 121-135.

anderzijds daaraan de beperking te koppelen dat dit slechts kan gebeuren voor zover ingevoerde wagens de algemene „teneur canadienne” (ter vervanging van de vroegere „teneur impériale”) verhogen of m.a.w. uitvoermogelijkheden voor de Canadese producenten bieden.

Beoordeling.

Zoals reeds opgemerkt werd, is het ons nog niet bekend in hoeverre eventueel elementen uit het Bladen-rapport in deze vrijhandelszone zouden ingewerkt zittén. Vast staat echter dat Canada voldoende zekerheden verkreeg van de grote autofabrikanten dat er geen desertie van de Canadese bodem zal plaats hebben; integendeel dat de Canadese produktie zelfs zal worden opgevoerd. Anders zou de Canadese regering nooit tot een dergelijke regeling durven overgaan. Veel van de populaire tegenstand zal in de kiem worden gesmoord doordat de Canadezen over veel goedkopere wagens zullen kunnen beschikken.

Er werd eveneens reeds op gewezen dat een bilaterale selectieve vrijhandelszone in strijd is met de G.A.T.T.-principes. Daarom zou aan de andere landen de toegang tot het vrijhandelsgebied niet ontzegd worden. Waarschijnlijk zal daar echter de voorwaarde aan verbonden worden dat ter plaatse een assemblagebedrijf wordt opgericht. Vermits het hoge buitentarief blijft bestaan wordt men daar indirect reeds toe gedwongen. De vraag is echter in hoeverre de vestiging van deze bedrijven zal worden bepaald door het verschillend buitentarief van Canada en de Verenigde Staten.

Met ingang van **maandag 24 mei 1965** zal ondergetekende ter beurse van Amsterdam doen verhandelen participatiebewijzen van enkelvoudige en vijfvoudige participaties in het Beleggingsfonds

INTERGAS

Administratiekantoor: Administratiekantoor van De Twentsche Trust-Maatschappij N.V.

Beheerders en depotbanken: Algemene Bank Nederland N.V.
Banque de Bruxelles S.A.
Dresdner Bank A.G.
Hill, Samuel & Co. Limited

De afgifteprijs zal worden berekend met inachtneming van het bepaalde in de artikelen 2 en 3 van de Voorwaarden van Beheer en Bewaring. Op 12 mei 1965 zou deze prijs voor een enkelvoudige participatie uitkomen op f 100,30 en voor een vijfvoudige participatie op f 496,50.

Per advertentie in de Officiële Prijscourant van de Vereeniging voor den Effectenhandel van 21 mei 1965 zal, bij wijze van indicatie, de meest recente afgifteprijs worden bekendgemaakt.

Exemplaren van een Bericht zijn verkrijgbaar bij alle kantoren van ondergetekende.

ALGEMENE BANK NEDERLAND N.V.

Amsterdam, 17 mei 1965.

Het afsluiten van een vrijhandelszone voor de Noord-amerikaanse automobiellndustrie wordt misschien de eerste stap naar de economische integratie van deze beide landen. Zal naar analogie met de „Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal” weldra een „Noord-amerikaanse Gemeenschap voor de Automobiellnijverheid” vaste vorm aannemen? Zal het akkoord dat 16 januari 1965 een mechanisme in gang zetten dat gelijkenis vertoont met de ontwikkeling die volgde op het Verdrag van Parijs van 25 juli 1952?

Aan deze vraagstellingen is het gevaar verbonden dat men zich vergaloppeert. De politieke omstandigheden die de verhouding Canada-Verenigde Staten bepalen, zijn totaal verschillend van de factoren die de Europese integratie hielpen bewerkstelligen. Terwijl de politieke elementen bij de Europese aansluiting een stimulerende macht uitoefenen, vormen ze voor de Noord-amerikaanse integratiemogelijkheden een ernstige hinderpaal. Daarbij komt dat de vrijhandelszone die voor de Noordamerikaanse automobiellnijverheid wordt ingesteld, geenszins met een organisatie zal zijn uitgerust die enige gelijkenis vertoont met de Hoge Autoriteit, wier bevoegdheid zich op velerlei gebieden uitstrekt.

Nochtans mag men de waarde als voorbeeld van de instelling van een vrijhandelsgebied voor auto's en automobiellonderdelen niet onderschatten. Veel zal natuurlijk afhangen van de praktische realisatie. Voor een aantal sectoren wordt echter daadwerkelijk onderzocht of een sectoriële integratie geen oplossing kan bieden aan de engheid van de Canadese afzetmarkten.

Gent.

D. VAN DEN BULCKE, lic. econ. wet.

GELD- EN KAPITAALMARKT

Geldmarkt.

Vrijwel met hetzelfde tempo als waarmee in de voorafgaande week de bankbiljettencirculatie zich had uitgezet stroomde in de op 10 mei geëindigde week het bankpapier weer terug. Toch werden de kassen der banken hierdoor niet zodanig gevuld dat de krapte op de markt weer tot het verleden behoorde. Anders hadden de banken stellig

H.V.A.-INTERNATIONAAL N.V.

vraagt voor het kantoor te Amsterdam ter opleiding voor toekomstige uitzending naar overzeese vestigingen

enige jonge stafemployé's

bij voorkeur met academische economische of juridische vorming.

Max. leeftijd 28 jaar.

Goede beheersing van de moderne talen, boekhoudkundige kennis en enige praktijkervaring strekken tot aanbeveling.

Sollicitaties met volledige inlichtingen betreffende leeftijd, opleiding en praktijk, uitsluitend schriftelijk, aan het kantoor der Maatschappij te Amsterdam, N.Z. Voorburgwal 162-170.

E.-S.B. 19-5-1965

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

A^o 1807

.... meer dan
anderhalve eeuw
levensverzekering

HOOFDKANTOOR

Herengracht 475, Tel. (020) 22 1322, AMSTERDAM C.

HEAD OFFICE FOR CANADA

Holland Life Building

1130 Bay Street, Tel. WA 5-4511, TORONTO.

34.2

DE STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

vraagt medewerkers voor

REGIONAAL ONDERZOEK

Vereist: doctoraal examen in de economische of sociale wetenschappen, alsmede enige ervaring in het regionale werk.

Salaris: overeenkomstig bekwaamheid en leeftijd. Standplaats: in overleg te bepalen.

ECONOMISCH - TECHNISCH ONDERZOEK

Doctoraal examen in de economische wetenschappen en bereidheid om in voorkomende gevallen enige tijd in het buitenland te werken zijn vereist. Zij, die enige ervaring in het kwantitatief-economisch onderzoekingswerk hebben, genieten de voorkeur. Salaris overeenkomstig bekwaamheid en leeftijd.

Sollicitaties aan de Directeur, Prof. Dr. L. H. Klaassen, Pieter de Hoeweg 118, Rotterdam-6.

463

meer dan f. 83 mln. afgelost op de dure voorschotten van de Centrale Bank. Deze lagen met een bedrag van f. 192 mln. nog altijd ver boven het peil dat de laatste jaren tijdens vorige krapteperioden ooit was bereikt. Daar de creditsaldi der banken bij De Nederlandsche Bank van f. 65 mln. tot f. 124 mln. stegen bij een in de toen lopende kredietrestrictieperiode verplichte gemiddelde stand van f. 78 mln. bestond blijkbaar nog een achterstand. In de thans ingegane periode is de verplichte gemiddelde stand inmiddels tot f. 133 mln. verhoogd.

Opvallend is dat het saldo van de Staat zich reeds maanden lang op een hoog niveau beweegt: sinds het begin van het jaar is het niet meer beneden de f. 700 mln. geweest. Vroeger was de Staat in het voorjaar meestal veel minder ruim bij kas. Daar er de laatste tijd geen schatkistpapier is geplaatst krijgt men de indruk, dat de Staat zijn uitgaven momenteel gemakkelijk uit de dit jaar zeer ruim vloeiende belastinginkomsten kan dekken.

Kapitaalmarkt.

Met conclusies als in de vorige zin gedaan moet men uiteraard voorzichtig zijn. Aan het einde van de verslagweek werd althans bekend, dat de Staat bij het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds een 30-jarige onderhandse lening groot f. 200 mln. à 99½ had opgenomen tegen een rente van 5¼ pCt. Deze voorwaarden zijn in de huidige marktverhoudingen zeer krap. Het effectieve rendement ligt zelfs nog iets beneden hetgeen op de publieke kapitaalmarkt thans geldt, nl. ca. 5,4 pCt. voor obligatieleningen van de Staat met een gemiddeld resterende looptijd van meer dan 10 jaar. Tezelfdertijd annoneerde de Bank voor Nederlandsche Gemeenten een 25-jarige 5¾ pCt. obligatielening à pari, groot f. 100 mln. Het effectieve rendement ad 5,75 pCt. ligt slechts weinig

Mede ten behoeve van een verdere praktisch-wetenschappelijke voorbereiding en begeleiding van onze activiteiten, zoeken wij in concernverband

EEN JONG ECONOOM VOOR ONZE STAFDELING „MARKTVERKENNING EN VERKOOPBEVORDERING”

Wij denken aan een afgestudeerd academicus met belangstelling voor het sociologisch-economische of kwantitatief-economische arbeidsterrein. Zijn taak zal bestaan uit algemene en gerichte marktverkenning voor onze technische-, fiscale-, juridische-, sociale- en economische boeken en tijdschriften, waarbij uiteraard hoge eisen worden gesteld aan initiatief, research- en rapportagekwaliteiten.

Voor een meer uitvoerige oriëntatie en informatie kan contact worden opgenomen met de afdeling Personeelszaken van de

N.V. UITGEVERSMACHTSMAATSCHAPPIJ A. E. KLUWER

STROMARKT 8 TE DEVENTER.

Het Instituut voor Onderzoeken, Markt- en Bedrijfsadviezen vraagt voor één van zijn relaties, een niet-commerciële instelling in het centrum des lands, welke aan vrije beroepsbeoefenaren adviezen geeft met betrekking tot assuranties, financieringen e.d. een

adjunct-directeur

Deze medewerker dient een brede economische en juridische achtergrond te hebben, hetzij verkregen via een academische opleiding, hetzij door opleiding en ruime ervaring in het bedrijfsleven. Voorts dient hij volledig of grotendeels aan de navolgende verlangens te kunnen voldoen:

- ★ minimum leeftijd 35 jaar;
- ★ ervaring in leidinggevende functie;
- ★ in staat zelfstandig te werken;
- ★ beschikkend over een groot verantwoordelijkheidsgevoel om de aan hem toevertrouwd belangen te behartigen;
- ★ ervaring op het gebied van het assurantie- en financieringswezen;
- ★ beschikkend over commerciële inzicht teneinde zijn medewerkers op rationele wijze te leiden.

Eigenhandig (niet met een ball-point) geschreven brieven, vergezeld van recente pasfoto te richten aan het I.V.O., Keizersgracht 690 te Amsterdam, onder nr. A 89.

Blijf bij!

Lees „E.-S.B.”

boven dat van vergelijkbare B.N.G.-leningen en laat dus maar weinig speling voor een verdere stijging van de rentestand. Afgewacht moet worden of de markt de proef van grote emissies thans zal kunnen doorstaan. De renteontwikkeling in Duitsland waar het peil thans ondanks de chronische grote betalingsbalansoverschotten dichtbij de 7 pCt. ligt, doet de Nederlandse markt overigens geen goed.

Op de aandelenmarkt blijft de stemming wat terughoudend. Blijkens het jaarverslag van De Nederlandsche Bank is hiertoe ook wel enige aanleiding: in 1964 werd de Nederlandse economie geholpen door inflationistische tendenties in het buitenland die thans wat zwakker schijnen te zijn geworden; de loonontwikkeling in ons land blijft moeilijk en het sluiten van het gat in de Amerikaanse betalingsbalans kan voor de conjuncturele ontwikkeling buiten de Verenigde Staten minder prettige gevolgen hebben. Tot de Nederlandse concerns die van de aarzende stemming niet te lijden hadden behoort Zwabenberg-Organon. Deze onderneming versnelt haar toch reeds flinke expansietempo, deels onder het motto, dat eendracht macht maakt. In de afgelopen week kondigde zij de fusie met Noury & Van der Lande aan, een transactie van ca. f. 67½ mln. die echter door middel van aandelenruil werd geëffectueerd, zodat geen beroep op de kapitaalmarkt nodig was. Onder de beursfondsen is Zwabenberg-Organon na de 5 „internationals” thans qua omzetten het grootste industriële concern van ons land.

E.-S.B. 19-5-1965

GRASSO'S

KONINKLIJKE MACHINEFABRIEKEN N.V.

gevestigd te 's-Hertogenbosch

Uitgifte

van

nom. f 698.400,- gewone aandelen

in stukken van nom. f 100,- en nom. f 1000,- aan toonder

voor de helft gerechtigd tot het dividend over het boekjaar 1965 en ten volle tot dat over volgende boekjaren,

tot de koers van 160 pCt.

uitsluitend voor houders van claims van de thans uitstaande gewone aandelen in hier voege, dat houders van claims van gewone aandelen recht hebben tot inschrijving op gewone aandelen in de verhouding van nom. f 5.000,- bestaand kapitaal op nom. f 1.000,- nieuw kapitaal, op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte dd. 13 mei 1965,

en van

**nom. f 2.328.000,- 5³/₄ 0/0 15-jarige
in gewone aandelen converteerbare obligaties**

in stukken van nom. f 1.000,- aan toonder

tot de koers van 100 pCt.

uitsluitend voor houders van claims van de thans uitstaande gewone aandelen in hier voege, dat telkens nom. f 3.000,- bestaand kapitaal recht geeft tot inschrijving op nom. f 2.000,- in gewone aandelen converteerbare obligaties, op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte d.d. 13 mei 1965.

De lening is à pari aflosbaar op 1 juni van de jaren 1972 tot en met 1980, en wel in 9 nagenoeg gelijke jaarlijkse termijnen.

Vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing is vanaf 1 januari 1967 toegestaan en wel gedurende de periode van 1 januari 1967 t/m 31 mei 1975 à 101½ %, en gedurende de verdere looptijd à 101%.

Ondergetekende bericht, dat zij op

Vrijdag 21 mei 1965,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

de inschrijving openstelt op bovenstaande uitgiften bij haar kantoren te **Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en 's-Hertogenbosch**, op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte dd. 13 mei 1965.

Prospectussen, inschrijvingsbiljetten en afschriften van de trustacte, alsmede - tot een beperkt aantal - exemplaren der statuten en van het jaarverslag over 1964 zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 13 mei 1965.

AMSTERDAM-ROTTERDAM BANK N.V.

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	30 dec. 1964	H. & L. 1965	7 mei 1965	14 mei 1965
Algemeen	405	410 — 379	385	384
Intern. concerns	568	583 — 531	541	542
Industrie	355	371 — 344	348	345
Scheepvaart	146	155 — 141	141	143
Banken en verzekering	236	243 — 213	217	213
Handel enz.	170	180 — 170	175	176

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen a).			
Kon. Petroleum	f. 158,20	f. 143,10	f. 142,70 b)
Phillips G.B.	f. 145,—	f. 138,80	f. 136,—
Unilever	f. 141,80	f. 132,80	f. 136,80
A.K.U.	498½	508½	494½
Expl. Mij. Scheveningen	220	235	235
Hoogovens, n.r.c.	541	530	528½
Kon. Zout-Ketjen, n.r.c.	911½	910	900
Amsterdam-Rotterdam Bank ..	f. 66,10	f. 66,10	f. 65,50
Nationale-Nederlanden, c.	784	686	686
Robeco	f. 224,40	f. 225,—	f. 224,—

	30 dec. 1964	H. & L. 1965	7 mei 1965	14 mei 1965
New York.				
Dow Jones Industrials	874	940 — 870	933	940
Rentestand.				
Langl. staatsobl. c)	5,17		5,28	5,39
Aand.: internationalen c)	3,42			
lokale c)	3,26			
Disconto driemaands schatkist- papier	3 7/16		ca. 4	ca. 4½

a) Aangepast voor kapitaalwijzigingen. b) Ex dividend.

c) Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.

Drs. R. L. BOISSEVAIN.

*U reageert op annonces in „E.S.B.”?
Wilt U dat dan steeds kenbaar maken!*

N.V. BANK VOOR NEDERLANDSCHE GEMEENTEN

gevestigd te 's-Gravenhage

UITGIFTE VAN

f 100.000.000.— 5¾ pCt. 25-jarige Obligaties 1965

Grootte der stukken: nominaal f 1000.— en f 500.—.

Na de toewijzing kunnen desgewenst, in de plaats van obligaties, schuldregisterinschrijvingen, groot tenminste nominaal f 100.000.—, worden verkregen.

Ondergetekende bericht, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal zijn opengesteld op

DINSDAG 25 MEI 1965

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur

TOT DE KOERS VAN 100 pCt.

bij de kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, voorzover in genoemde plaatsen gevestigd, van:

Amsterdam-Rotterdam Bank N.V.

Algemene Bank Nederland N.V.

Lippmann, Rosenthal & Co. N.V.

R. Mees & Zoonen

H. Oyens & Zonen N.V.

Pierson, Heldring & Pierson

Hope & Co.

alsmede **ten kantore der Vennootschap**

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 17 mei 1965.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten, alsmede, in beperkte mate, de statuten en het laatste jaarverslag, zijn bij bovenstaande inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

's-Gravenhage, 17 mei 1965.

N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten.

SCHRIJFMACHINES

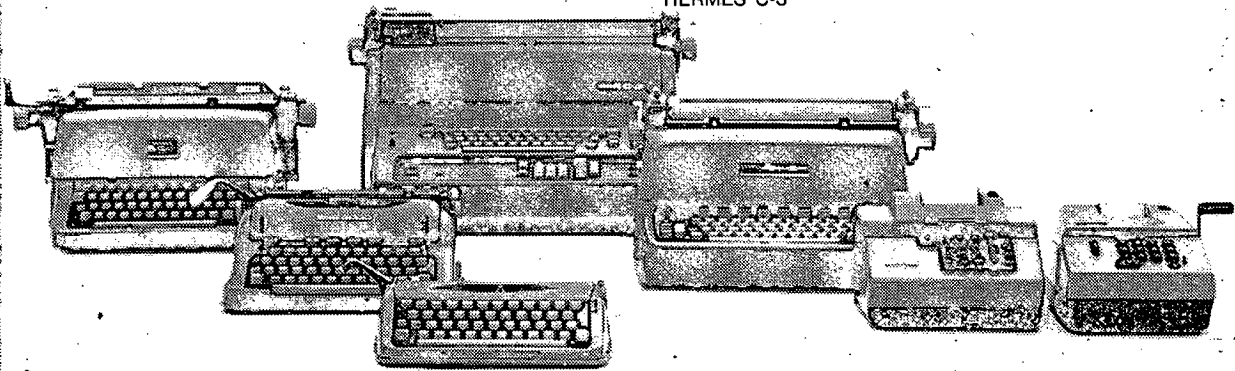
HERMES BABY
HERMES MEDIA 3
HERMES 3000
HERMES STANDARD 9
HERMES AMBASSADOR
HERMES AMBASSADOR ELECTRIC

TELMACHINES

HERMES 108
HERMES 208
HERMES 160
HERMES 162
HERMES 164

BOEKHOUDMACHINES

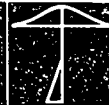
HERMES C-3

Een kleine 3 miljoen machines geleden begon Hermes met zijn eerste. Nu omvat het leveringsprogramma: schrijfmachines, telmachines, rekenmachines, boekhoudmachines. Ingespeeld op de efficiency van vandaag. Neemt U bijvoorbeeld de tekstschrijvende boekhoudmachine Hermes C-3, de voornaamste elektrische in de administratieve sector. Typische machine met teamgeest: twee toetsenborden, alpha-numerieke werking, dus volledige tekst én volslagen rekencapaciteit. Met zijn vele mogelijkheden aan saldeer- en telwerkcombinaties een goede investering in de toekomst van Uw bedrijf. Of de nieuwste Hermes-telg, de Standaard 9. Ideale "grote" schrijfmachine. Zuiver schrift, unieke steno-ruimte. Snel, stabiel, vrijwel geruisloos. 't Is àl precisie wat de toets slaat. Welke Hermes U neemt, elke Hermes geeft het maximum op de plaats waar hij thuishoort.

HERMES

PRODUCT VAN PAILLARD S.A. ZWITSERLAND / VOOR NEDERLAND: HERMES KANTOORMACHINES IMPORT N.V. SCHIEDAMSEVEST 99/101 ROTTERDAM

de ideale start voor een carrière in de marketing

Wij zoeken een medewerker voor onze afdeling Marketing. Een man van 21 tot 25 jaar met enige commerciële opleiding en meer commercieel talent. Een man die oog heeft voor de unieke kansen die wij hem te bieden hebben. Want in feite is onze marketingafdeling uniek. Wij zijn betrokken bij méér merkartikelen en distributiemethoden dan ieder normaal producerend bedrijf. Wij hanteren méér onderzoekstechnieken dan ieder (gespecialiseerd!) onderzoeksbureau. En wij bieden hiermee jonge medewerkers wel de beste kansen binnen korte tijd een all-round ervaring en kennis op te doen. Misschien is medewerker op onze marketingafdeling voor U de beste start voor Uw commerciële carrière.

Neemt U via een sollicitatie eens contact met ons op.

R E C L A M E - A D V I E S B U R E A U

MOUSSAULT N.V.

Stadhouderskade 159 — Amsterdam-Z.

Voor een onzer relaties, een verzekeringsconcern in het westen des lands, zoeken wij een

hoofdadministrateur

wiens taak zal bestaan uit het leiden, rationaliseren en coördineren van het gehele administratieve apparaat, waaronder begrepen het verder doorvoeren van de mechanisering resp. het invoeren van de automatisering. In de administratie zijn een 400 personen werkzaam.

Onze gedachten gaan uit naar een deskundige op het gebied van de administratieve organisatie. Het is niet noodzakelijk, maar wel gewenst, dat hij beschikt over enige kennis van de verzekeringstechnische administratie.

Hij zal rechtstreeks onder de administratieve directie ressorteren.

De honorering is in overeenstemming met de belangrijkheid van de functie. Gehuwden worden bij indiensttreding opgenomen in een premievrij pensioenfonds.

Belangstellenden worden verzocht hun sollicitaties (eigenhandig en niet met ballpoint geschreven) onder de letters H.A. te zenden aan

W. VERSCHOOR en Drs. J. C. OUDSHOORN
Psychologisch Adviseurs
Coolsingel 57 - Rotterdam

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. G. M. Verrijn Stuart,
Prof. J. Zijlstra.

★

Abonnementsprijs f. 30; voor studenten f. 15.

★

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

Telkens en telkens blijkt ons weer hoezeer de nog steeds snel groeiende lezerskring van onze uitgave

deze wegwijzer, speciaal voor de particuliere belegger, wat inhoud, actualiteit en objectiviteit betreft waardeert.

Dit heeft vele redenen: het bevat wekelijks:

- 1e Interessante (hoofd)artikelen, die steeds actuele onderwerpen deskundig behandelen.
- 2e Een uitvoerig en levendig, bijna dynamisch geschreven beursoverzicht, de stemming goed weergevend.
- 3e Door een ieder te hanteren fondsanalyses, volgens een eigen praktisch systeem, enig voor Nederland.
- 4e Een chronique scandaleuse, fair en onderhoudend geschreven en uiterwaard zonder sensatie.
- 5e Een leerzame vragenrubriek, adviezen voor velen inhoudend.
- 6e Gegevens omtrent vele fondsen (ook van incurante) telkens wanneer hieromtrent iets te melden valt.

Wij zenden u op uw verzoek gaarne gratis een 2-tal proefnummers ter kennismaking.

Adm. Bel-Bel, Postbus 42, Schiedam

E.-S.B. 19-5-1965

Cantine Pakhuismeesteren N.V., Rotterdam

Dit is een van de nu al 127 bedrijfscantines die terecht Iglo diepvries-maaltijden verstrekken!

Wat zijn Iglo diepvries maaltijden?
Even vernuftig als eenvoudig. Een warme maaltijd voor uw personeel met een minimum aan materiaal! Nu kan uw bedrijf volstaan met een diepvrieskast en een verwarmingsoven, waarin 36 of 72 maaltijden binnen een half uur gebruiksklaar worden gemaakt, op elk moment dat u wenst. En... keuze uit meer dan twintig gerechten of samenstellingen.

Wat kosten Iglo diepvriesmaaltijden?
Rekent u zelf even mee... Géén grote onrendabele investeringen, géén opslagruimte, geen tijdverlies, geen afwas van borden, niets meer schoon te maken, te schillen of te snijden, nauwelijks personeel... en toch elk uur van de dag complete maaltijden voorradig. Hoe u ook rekent, de uitkomst is altijd: voordelig.

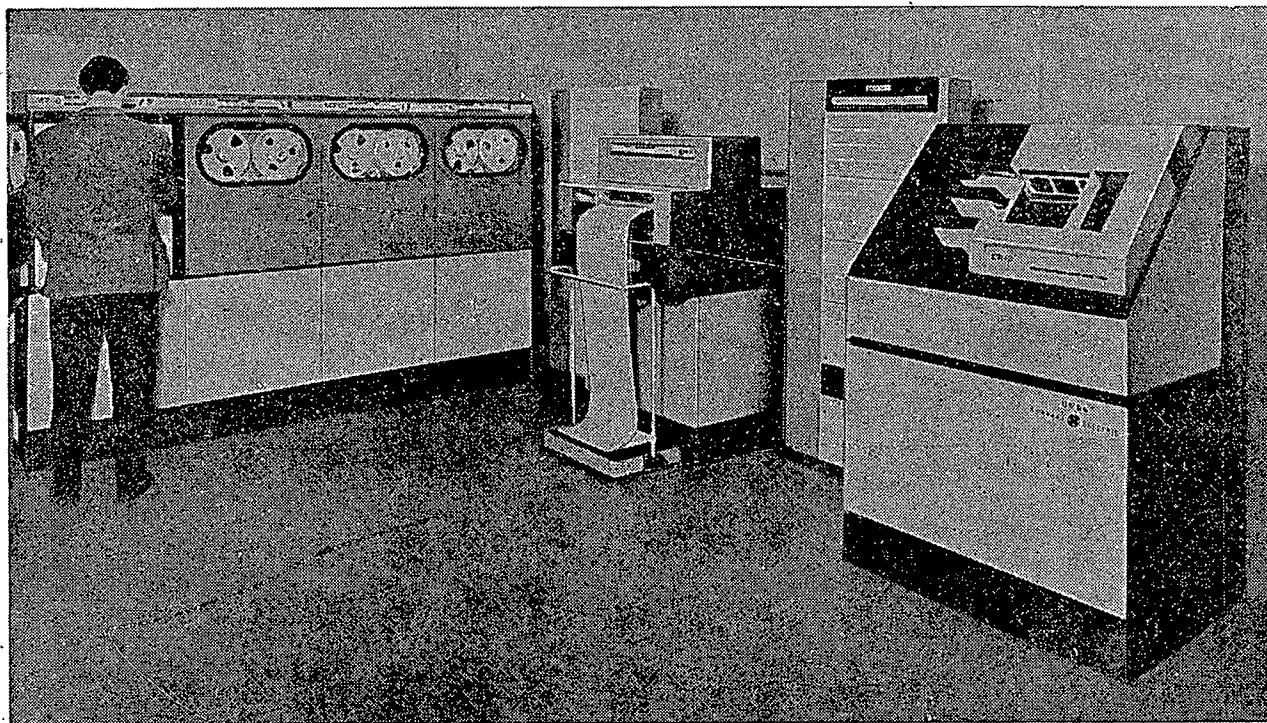
Het Iglo warme maaltijden-systeem wordt onder meer gebruikt door:

Honeywell N.V., Amsterdam • Exota Limonade Fabrieken, Dongen • Stork en Co's Apparatenfabriek N.V., Bösmeer • Nederlandse Siemens Maatschappij N.V., Den Haag • Gemeenschappelijk Administratie Kantoor, Amsterdam • N.V. Dagra, Diemen • Bruynzél Fabrieken, Zaandam • Bull-Nederland N.V., Amsterdam • Ministerie van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, Den Haag • N.D.S.M., A'dam

IGLO DIEPVRIESMAALTIJDEN

Richt uw verzoek om inlichtingen aan Iglo N.V., de heer J. van der Zeijden, Nijenoord 1 A, Utrecht, tel. 030-35641.

GAMMA 115 computer uit de nieuwe Serie "100", ontwikkeld door Bull, Olivetti en General Electric

① GAMMA 115

Van alle computers met externe magnetische geheugens is de GAMMA 115 het eenvoudigst om mee te werken.

- Snelle invoer en uitvoer van gegevens: 600 ponskaarten of regels per minuut; ponsbanden.
- Verwisselbare schijfgeheugens.
- Magnetische banden.

② GAMMA 10

Van alle kaartcomputers heeft de GAMMA 10 de grootste verwerkingsmogelijkheden. Klasse bewijst zichzelf: in 1½ jaar tijd zijn 550 van deze computers verkocht!

③ GAMMA 135

De computer GAMMA 135 - eveneens tot deze duidelijk

superieure serie behorend - is „Compatible” met de GAMMA 115 en de GAMMA 10. Dat wil zeggen: met dit nieuwe systeem - de GAMMA 135 - is aanpassing mogelijk aan de (groeïende) dataprocessing-behoefte van de gebruiker, met benutting van alle te behalen voordelen van versnelling, grotere capaciteit en meerdere mogelijkheden en zonder bezwaarlijke wijziging van programma's en zonder omscholing van personeel.

Deze geavanceerde computer-serie „100” - thans over de gehele wereld gelanceerd - werd door Bull-General Electric, Olivetti-General Electric en General Electric gezamenlijk ontwikkeld. De serie geeft gestalte aan de wens van deze groep fabrikanten om de computergebruiker steeds betere machines ter beschikking te stellen.

BULL
GENERAL ELECTRIC

BULL Nederland
 Vliegtuigstraat 26, Amsterdam-W.
 tel. (020) 15 89 55

® GENERAL ELECTRIC IS EEN DOOR GENERAL ELECTRIC COMPANY USA GEDEPONEERD HANDELSMERK

Het **CENTRAAL PLANBUREAU** zoekt in verband met uitbreiding van zijn werkzaamheden

ENIGE KWALITATIEF GEORIËNTEERDE ECONOMEN OF ECONOMETRISTEN

De werkzaamheden zullen gericht zijn op de constructie van modellen voor bedrijfstakken en de gehele volkshuishouding onder meer in het kader van de plannen op middellange termijn.

Ook diegenen die binnenkort afstuderen of uit militaire dienst komen kunnen solliciteren.

Aanstelling vindt plaats in de rang van wetenschappelijk ambtenaar of wetenschappelijk ambtenaar 1e klas, afhankelijk van ervaring.

Salarisgrenzen: f. 983,— — f. 1.719,— per maand, inclusief huurcompensatie.

AOW-premie voor Rijksrekening.

Brieven aan: Centraal Planbureau, Van Stolkweg 14, Den Haag.

Telefonisch (070) 51 41 51, toestel 293) kan eveneens een afspraak worden gemaakt.

MINISTERIE VAN VERKEER EN WATERSTAAT

Bij het **DIRECTORAAT-GENERAAL VAN HET VERKEER** ter standplaats 's-Gravenhage, kunnen worden geplaatst

EEN JURIST

vac. no. 5-0586/7188

Taak: behandeling van nationale- en internationale vraagstukken op het gebied van het vervoer.

Leeftijd: tot ongeveer 35 jaar.
en

ENIGE ECONOMEN of JURISTEN

(met economische belangstelling)
vac. no. 5-0986/7188

Taak: het verrichten van werkzaamheden op het gebied van de internationale vervoerpolitiek, in het bijzonder in de E.E.G. Na een korte inwerkperiode zullen de betrokkenen moeten deelnemen aan de voorbereiding van het beleid en aan internationale onderhandelingen.

Belangstelling voor de internationale verhoudingen en kennis van de moderne talen strekt tot aanbeveling.

Salaris: f. 934,— tot f. 1.720,— per maand, inclusief 5,3% huurcompensatie. AOW-premie voor Rijksrekening. Inpassing al naar gelang ervaring en bekwaamheid.

Schriftelijke sollicitaties met bijvoeging van curriculum vitae richten aan de Directeur-Generaal van het Verkeer; Binnenhof 20, te 's-Gravenhage onder het bij de gewenste functie vermelde nummer (in de linkerbovenhoek van brief en env.).

Bij het **DIRECTORAAT-GENERAAL VOOR HET MIDDEN- EN KLEINBEDRIJF EN TOERISME** van het Ministerie van Economische Zaken kan worden geplaatst een

PLANOLOGISCH MEDEWERKER

Taak: de bestudering van en advisering over de planologische aspecten van het uit te voeren beleid ter verbetering van de toeristische uitrusting; het verlenen van advies bij de voorbereiding van meerjarenplannen ter bevordering van het toerisme.

Vereist: doctoraal examen economie; planologische ervaring is wenselijk.

Salariëring: afhankelijk van leeftijd en ervaring overeenkomstig de rang van referendaris 2e klasse of referendaris; salarisgrenzen f. 983,— tot f. 1.719,— per maand (inclusief huurcompensatie); vakantiewaardering 4% van het jaarsalaris; AOW-premie voor Rijksrekening.

Brieven richten aan het Hoofd van de Centrale Personeelsafdeling, 1e van den Boschstraat 15, 's-Gravenhage.

Telefonisch (070) 81 40 11, toestel 27 26) kan een afspraak worden gemaakt voor een oriënterend gesprek.

**NEDERLANDSCHE
CREDIETBANK N.V.**

Bij onze Controledienst kan geplaatst worden een

1e ASSISTENT-ACCOUNTANT

OPLEIDING: gevorderde studie NIVA-diploma; of S.P.D.

ERVARING: enige jaren op accountantskantoor; bankervaring niet vereist.

LEEFTIJD: tot ca. 45 jaar.

Sollicitatiebrieven te richten aan de afdeling Personeelszaken, Keizersgracht 507-517, Amsterdam-C.

NATIONALE-NEDERLANDEN N.V.

gevestigd te Delft

Jaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders, te houden op woensdag 26 mei 1965 des voormiddags 11 uur te Rotterdam, Schiekade 130.

agenda

1. Aanwijzing van een aandeelhouder, ingevolge art. 19 der statuten.
2. Mededeling van de goedkeuring van de notulen der vorige vergadering.
3. Verslag van de Raad van Bestuur omtrent de gang van zaken.
4. Behandeling en vaststelling van de winst- en verliesrekening over 1964 en de balans per 31 december 1964.
5. Mededeling van de datum van betaalbaarstelling van het dividend.
6. Benoeming en herbenoeming van commissarissen.
7. Rondvraag.

Aandeelhouders alsmede houders van certificaten van aandelen Nationale-Nederlanden N.V. kunnen van de in deze vergadering te behandelen stukken ten kantore der vennootschap te Delft, Noordeinde 21, alsook te Rotterdam, Schiekade 130; te 's-Gravenhage, Groenhovenstraat 2 en te Amsterdam, Muntplein 2 en Herengracht 556, kennisnemen en afschrift verkrijgen.

Houders van certificaten van aandelen-Nationale-Nederlanden N.V. hebben eveneens toegang tot de vergadering en kunnen daarin het woord voeren. Zij dienen daartoe hun certificaten of een door een bankinstelling daarvoor uitgereikt reçu uiterlijk 24 mei 1965 te deponeren bij één der kantoren te Amsterdam, 's-Gravenhage of Rotterdam - voorzover aldaar gevestigd - van:

Algemene Bank Nederland N.V.
Amsterdam-Rotterdam Bank N.V.
Hollandsche Bank-Unie N.V.
Hope & Co.

Labouchère & Co. N.V.
R. Mees & Zoonen
Nederlandsche Middenstandsbank N.V.
Nederlandse Overzee Bank N.V.
Pierson, Heldring & Pierson

tegen een op naam gesteld ontvangstbewijs, dat als toegangsbewijs voor de vergadering strekt.

Delft, 14 mei 1965.

De Raad van Bestuur.